

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Eva Jurečková

Majetkové tresty v českém trestním právu

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Marie Vanduchová, CSc.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce: prosinec 2015

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně, a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

.....

Eva Jurečková

Děkuji JUDr. Marii Vanduchové, CSc. za její vedení při psaní této práce a cenné připomínky.

Děkuji svému manželovi Martinovi za veškerou podporu během studia na PF UK, a dále svojí mamince za vše, co pro mě udělala.

OBSAH

ÚVOD.....	1
2 MAJETKOVÉ TRESTY, JEJICH ÚČEL, ZÁSADY UKLÁDÁNÍ.....	3
2.1 Pojem trest.....	3
2.2 Účel trestu.....	7
2.3 Zásady ukládání trestu.....	8
2.4 Význam majetkových trestů a jejich postavení v systému trestů	10
2.5 Alternativní tresty.....	12
3 HISTORICKÝ VÝVOJ MAJETKOVÝCH TRESTŮ.....	15
3.1 Historie majetkových trestů.....	15
3.2 Trest propadnutí majetku ve 20. století	17
3.3 Peněžitý trest ve 20. století.....	19
3.4 Propadnutí věci ve 20. století	21
4 MAJETKOVÉ TRESTY A OCHRANNÁ OPATŘENÍ DLE SOUČ.PR.ÚPRAVY.....	22
4.1.1 Trest propadnutí majetku.....	22
4.1.2 Podmínky uložení trestu propadnutí majetku.....	23
4.1.3 Rozsah trestu propadnutí majetku	24
4.1.4 Výkon trestu propadnutí majetku	26
4.2.1 Peněžitý trest	27
4.2.2 Podmínky uložení peněžitého trestu.....	28
4.2.3 Výměra peněžitého trestu.....	30
4.2.4 Výkon peněžitého trestu.....	32
4.3.1 Trest propadnutí věci dle současné právní úpravy	33
4.3.2 Podmínky uložení trestu propadnutí věci	34
4.3.3 Propadnutí náhradní hodnoty	36
4.3.4 Výkon trestu propadnutí věci	37
4.4.1 Ochranné opatření zabrání věci dle současné právní úpravy	37
4.4.2 Podmínky pro uložení ochranného opatření zabrání věci	38
5 MAJETKOVÉ TRESTY PRO PRÁVNICKÉ OSOBY.....	41
5.1 Podmínky uložení trestu právnické osobě.....	41
5.2 Majetkové tresty ukládané právnickým osobám	42
5.3 Statistika ukládání majetkových trestů právnickým osobám	43
6 MAJETKOVÁ SANKČNÍ OPATŘENÍ UKLÁDANÁ MLADISTVÝM.....	45
6.1 Opatření ukládaná mladistvým.....	45
6.2 Trestní opatření pro mladistvé způsobující újmu na majetku.....	46
7 MAJETKOVÉ TRESTY A JEJICH VZTAH K OSOBE POŠKOZENÉHO.....	48

7.1 Nárok poškozeného při uložení majetkového trestu odsouzenému.....	49
8 STATISTIKA VYUŽÍVÁNÍ MAJETKOVÝCH TRESTŮ.....	51
8.1 Peněžitý trest	51
9 VYUŽITÍ MAJETKOVÝCH TRESTŮ V SOUČASNOSTI.....	54
9.1 Zhodnocení trestu propadnutí majetku v praxi.....	54
9.2 Zhodnocení peněžitého trestu v praxi.....	55
9.2.1 Zhodnocení pozitiv a negativ peněžitého trestu	55
9.2.2 Výzkum peněžitého trestu	57
9.3 Zhodnocení trestu propadnutí věci v praxi.....	59
10 VYBRANÉ ASPEKTY MAJETKOVÝCH TRESTŮ V ZAHRAN. PR. ÚPRAVÁCH.....	61
13 ZÁVĚR.....	64
SEZNAM LITERATURY.....	66
RESUMÉ.....	71
ABSTRACT.....	72

SEZNAM ZKRATEK

Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
LZPS	Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
TŘ	zákon č. 141/1961 Sb., o trestní řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
ZSVM	zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)
ZTOPO	zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů
ÚS	Ústavní soud
EÚLP	zákon č. 209/1992 Sb., sdělení federálního Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

ÚVOD

Problematika trestů je tradičním předmětem zkoumání odborníků na trestní právo a oblíbeným tématem diplomových prací studentů. I já jsem si vybrala téma trestání, a sice toho, které se dotýká majetkových zájmů pachatelů. Domnívám se, že zkoumání sankcí nespojených s odnětím svobody má v oblasti trestního práva významné místo a zasluhuje pozornost.

V současné době jsme svědky mnoha trestních kauz, které se týkají zneužívání veřejných financí, evropských fondů, zpronevřování se veřejným funkcím a snah obohatit se na úkor společnosti, státu, každého z nás. Domnívám se, že tresty spojené s újmou na majetkových zájmech pachatelů takové trestné činnosti jsou adekvátní odpovědí na jejich konání a někdy jsou neprávem opomíjeny, když jsou pachatelé trestáni spíše odnětím svobody nebo např. zákazem činnosti. V okamžiku, kdy se např. veřejně známá osoba dopustí zneužití veřejného fondu, by dle mého názoru, i z hlediska generální prevence, bylo účinnější, pokud by taková osoba musela nést trest na majetku než jiný druh sankce. Cílem takové trestné činnosti přeci bývá snaha se neprávem obohatit a jednoznačnou odpovědí by tak byl trest, který na takové obohacení přímo míří. Nejen takový druh „významné“ kriminality, ale i trestné činy, které nejsou pod drobnohledem médií, by mohly být více podrobovány sankcím na majetku a nikoli např. jen populárními obecně prospěšným pracím. V současné době je moderním trendem trestání nespojené s odnětím svobody i z důvodů konstantních problémů s přeplněností věznic a negativních důsledků věznění osob na jejich život i život jim blízkých osob. V tomto ohledu majetkové tresty zcela splňují kritéria sankce, která takové důsledky nemá.

Diplomová práce si klade za cíl podat ucelený obraz o trestání osob na majetku, a to v českém právním rámci s přesahem do praxe, včetně úvah o možnostech zlepšení v oblasti majetkových sankcí. Ráda bych proto čtenáře v úvodní kapitole seznámila s tím, co je to vlastně trest, jaký je jeho účel a dále, jaké postavení majetkové tresty v systematice trestů mají. Následuje přehled historického vývoje trestání na majetku, ze kterého vyplývá, že majetkové sankce mají v našich dějinách tradici a jejich podoba se mění podle společenských, ekonomických a filosofických podmínek. Jádro práce tvoří rozbor tří majetkových trestů, které v současnosti české trestní právo nabízí, jejich charakteristika, podmínky uložení i výkonu a také ochranné opatření zabránění věci.

Následuje kapitola o trestání právnických osob, mladistvých a uspokojení zájmů poškozeného v trestním řízení. Dále se pokusím ukázat na statistických datech, že majetkové tresty ve svém praktickém dopadu nenaplňují svůj potenciál a v porovnání s možnostmi, které mají, nejsou ukládány tak často, jak by se dalo předpokládat. Předposlední kapitolu tvoří rozbor některých aspektů zkoumaných sankcí, především jejich pozitiva a negativa, to vše na základě provedených výzkumů. Nakonec jsem v práci shrnula podstatné aspekty majetkových trestů v některých evropských státech, především abych poukázala na jejich možnosti, které se v zahraničí osvědčily. Závěrem se pokusím shrnout významné poznatky plynoucí ze zkoumání vybraných trestů a nabídnout některé možnosti právní úpravy de lege ferenda.

Ráda bych dokázala, že v oblasti alternativních sankcí, tedy takových, které nepostihují odsouzeného na svobodě, nabízejí majetkové tresty možnosti, které praxe neuvádí v život možná jen proto, že nedostatečně využívá ustanovení platné právní úpravy.

2 MAJETKOVÉ TRESTY, JEJICH ÚČEL, ZÁSADY UKLÁDÁNÍ, POSTAVENÍ V SYSTÉMU TRESTŮ

Předmětem zkoumání této práce jsou majetkové tresty – proto je nezbytné samotný pojem trest vymežit. Účelem této kapitoly je definovat trest, jeho účel, zásady ukládání, postavení majetkových trestů v systému trestů. Vzhledem k tomu, že sankce na majetku patří k alternativním trestům, poslední podkapitola o nich pojednává. Veškeré vymezení trestů se týká dospělých fyzických osob tak, jak je uvedeno v TZ, o trestech pro mladistvé a právnické osoby jsou v práci samostatné kapitoly.

2.1 Pojem trest

Samotnému vymezení majetkových trestů musí předcházet definování toho, co to vlastně trest je, jaké jsou jednotlivé teoretické přístupy k této otázce. S tím souvisejí i kritéria, na kterých je možné konkrétní trest uložit.

System trestních sankcí je trestním zákoníkem koncipován jako dvojkolejný, tj. k zajištění pořádku ve společnosti slouží dvě paralelně existující koleje sankcí – **tresty** a **ochranná opatření**. „*Trest je opatřením státního donucení, které je ukládáno v trestním řízení jménem státu k tomu povolanými soudy pachateli za jeho trestný čin; tímto opatřením je pachateli způsobena určitá újma a zároveň je jím vysloven společenský odsudek trestného činu a jeho pachatele ze strany státu a společnosti.*“¹ Trest tedy charakterizují dva základní znaky: **záměrná újma** způsobená pachateli a zároveň **veřejné odsouzení** pachatele a jeho činu. **Ochranná opatření** jsou ale na rozdíl od trestů výlučně **preventivní povahy** a lze je uložit i osobám, které nejsou např. pro nepřičetnost nebo nedostatek věku trestně odpovědné. Újma jimi způsobená není na rozdíl od trestů jejich zamýšlenou složkou, ale pouze **nevyhnutelným účinkem** – funkční složkou tak není způsobení újmy, ale **léčení** (ochranné léčení, zabezpečovací detence), **výchova** (ochranná výchova) a **zajištění** (zabezpečovací detence), **zneškodnění** (zabrání věci, zabránění náhradní hodnoty – viz v jiné kapitole). Znakem ochranného opatření také není společenská difamace pachatele. Tím, co ochranná opatření s tresty spojuje, je **zásah do ústavou zaručených práv a svobod**, který může být pachatelem pocíťován jako újma. Vedle těchto klasických sankcí se někdy uplatňují formy řešení trestních věcí, které

¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, str. 494.

nejsou tresty ani ochrannými opatřeními, např. podmíněné zastavení trestního stíhání podle § 307, 308 TŘ, narovnání podle § 309-314 TŘ – svou povahou jsou procesními instituty, ale s ohledem na jejich znaky představují také jistou formu sankce za spáchaný trestný čin (např. náhrada škody poškozenému). Proto je možné v literatuře dohledat názor, že české trestní právo v současnosti stojí na zásadě **trojkolejnosti** trestních sankcí.²

Historický vývoj zaznamenal tři typy teorií týkajících se důvodů a účelů trestání: absolutní, relativní a smíšené.³

Absolutní teorie (také teorie odplaty) je založena na tezi „*punitur, quia peccatum est*“, tj. trestá se proto, že bylo spácháno zlo. V trestněprávní nauce je jejím představitelem tzv. klasická škola trestního práva. Jádrem tohoto přístupu je indeterminismus, tedy svoboda člověka rozhodovat o svém konání a je-li takové jednání nezákonné, pak jej potrestat, čímž dojde i k naplnění spravedlnosti.⁴

Absolutní teorie jsou však také předmětem **kritiky**, a to hned z několika hledisek: odsouzení pachatelova činu způsobuje nové utrpení a nabízí se tak úvaha, zda by nepostačovalo pouhé vyslovení viny, příp. narovnání mezi pachatelem a poškozeným a náprava následků činu. Vytýkanou skutečností je samozřejmě i stigmatizace pachatele a jeho vyloučení ze společnosti namísto jeho začlenění a nápravy. Za přednost absolutních teorií je považována idea spravedlnosti.⁵ Absolutní teorii se pak v současnosti dostalo jistého oživení v podobě **teorie spravedlivé odměny**, kdy by měla být pachateli uložena sankce proto, že si ji zaslouhuje.⁶

Relativní teorie, kterou představuje teorie prevence, je založena na myšlence „*punitur, ne peccetur*“, tedy trestá se proto, aby nebylo páčáno zlo. Zaměřuje se na ochranu společnosti a převýchovu pachatele a smyslem potrestání je jednak zabránit pachateli

² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, str. 486, 494-497.

³ NOVOTNÝ, O. a kol. *Trestní právo hmotné. I. Obecná část*. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2007, str. 32.

⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část*. 3. vyd. Praha: Leges, 2013, str. 380.

⁵ SOLNAŘ, V.; FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva*. 1. vyd. Praha: Novatrix, 2009. Část třetí, Tresty a ochranná opatření, str. 15.

⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část*. 3. vyd. Praha: Leges, 2013, str. 379-381.

v páchání další trestné činnosti a zároveň na něj působit tak, aby se do budoucna takovému jednání vyhnul.

V rámci **relativních teorií** je pak možné rozlišovat **dvě preventivní teorie**, a to **teorii generální prevence** (působení na společnost prostřednictvím pohružky trestu ve formě negativní generální prevence a potvrzení platnosti normy a posílení právní jistoty ve formě pozitivní generální prevence) a **teorii speciální prevence** (působení na pachatele odstrašujícím dojmem trestu ve formě negativní speciální prevence a působení na osobu pachatele k potlačení příčin vedoucích k trestné činnosti ve formě pozitivní speciální prevence). Námitky proti generálně preventivním teoriím spočívají jednak v neschopnosti poskytnout vodítka pro výměru trestu a dále v riziku hledání řešení v přísných trestech spojených s nebezpečím státního teroru. Speciálně preventivní teorie zase čelí kritice především v tom ohledu, že očekávání spojená s jejím praktikováním nebyla empiricky podložena.

V angloamerické kultuře pak převažuje **dělení relativních teorií** podle **účinků**, které jsou od trestu očekávány, a to na teorie **odstrašující**, **nápravné** (rehabilitační), **izolační** (eliminační, vylučovací) a **restituční** (kompenzační).⁷ Teorie **odstrašení** vychází z toho, že trest odrazuje pachatele a potenciální pachatele od páchání trestné činnosti (individuální prevence, generální prevence). Jejím jádrem je myšlenka, že zločin se nevyplácí. **Nápravná** (rehabilitační) teorie pojímá trestní řízení a výkon trestu jako prostor k nápravě pachatele. Zaměřuje se na jeho osobu s tím, že se mu má dostat takové péče, která potlačí nebo dokonce odstraní příčiny, které jej vedly ke spáchání trestného činu. **Vylučovací** (eliminační) teorie vnímá trest hlavně jako cestu k izolaci pachatele od společnosti, cílem je chránit společnost a současně působit pachateli újmu, která může v důsledku vést k jeho nápravě. **Kompenzační** (restituční) teorie pak zdůrazňuje především nápravu škod, tj. odstranění následků trestného činu a odškodnění jeho obětí. Trest je tu prostředkem k uspokojení zájmů poškozených a současně k nápravě sociálních vztahů narušených trestným činem.⁸

⁷ SOLNAŘ, V.; FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva*. 1. vyd. Praha :Novatrix, 2009. Část třetí, Tresty a ochranná opatření, str. 17-20.

⁸ GRIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. A kol. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha:Wolters Kluwer, 2014, str. 176-179.

Později vznikaly také **teorie smíšené** (slučovací), jejichž smyslem bylo vystihnout pozitivní znaky obou přístupů a spojit v odplatě i nápravu zločince. Těmto smíšeným teoriím však bývá vytýkáno, že se pokoušejí o sloučení protikladných teorií a v důsledku toho se většinou nejedná o ucelené teorie, ale jen souhrn obou základních idejí. Podle některých názorů ale i přes tyto výhrady účel trestu podle smíšené teorie nejlépe odpovídá potřebám trestní politiky právního státu, neboť trest v moderní společnosti nemůže být pouhým uskutečněním spravedlivosti, ale musí také konkrétně působit ve **společnosti** a plnit **sociální účel**. Meze tohoto preventivního zásahu je ale nezbytné přesvědčivě vymezit a nejvhodnějším měřítkem se pak jeví proporcionalita mezi spáchaným činem a trestem. V tomto smyslu je srozumitelným pojetím této proporcionality **vina**.⁹

Lata¹⁰ upřednostňuje dělení na dvě základní trestní teorie, totiž retribuční a utilitární. Podle **retribučních teorií** je trest ospravedlněn spáchaním zločinu a žádný účel trestu nemůže plně ospravedlnit jeho uložení – trest je tak nutné uložit jen tomu, kdo spáchal zločin, kterému musí být trest úměrný. Naopak **utilitární teorie** řeší spíše budoucí důsledky uložení trestu s ohledem na cíle trestní politiky a je třeba uložit takový trest, který by budoucím zločinům zabránil. Trest tak může sloužit k převýchově, odstrašení, izolaci daného pachatele a navíc výchovně působit na společnost. Dělení na retribuční a utilitární teorie Lata považuje za méně hodnotící než dělení na absolutní a relativní teorie, ze kterých jasně vyplývá preference těch relativních, navíc se v anglosaské literatuře běžně používá.

Tresty je možné **třídít** dle mnoha hledisek, pro účely této práce bych poznamenala především rozlišení trestů podle zájmů odsouzeného, které postihují:

a) **tresty postihující svobodu** – trest odnětí svobody, trest domácího vězení, trest obecně prospěšných prací, trest zákazu pobytu, zákaz činnosti, trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, vyhoštění a podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody

b) **tresty majetkové** – propadnutí majetku, peněžité trest, propadnutí věci, propadnutí jiné majetkové hodnoty

⁹ SOLNAŘ, V.; FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva*. 1. vyd. Praha :Novatrix, 2009. Část třetí, Tresty a ochranná opatření, str. 23.

¹⁰ LATA, J. *Účel a smysl trestu*. 1.vyd. Praha:LexisNexis, 2007, str. 7-8.

c) **tresty na cti** – ztráta čestných titulů a vyznamenání, ztráta vojenské hodnosti.

Ochranným opatřením, které se dotýká majetkových zájmů pachatelů a způsobuje jim v této oblasti nějakou újmu, je **zabrání věci**. Toto ochranné opatření, podmínky jeho uložení a význam pro odsouzeného je předmětem čtvrté kapitoly.

2.2 Účel trestu

Účelem trestu je **udržení společenského řádu**. Tato jednoduchá konstrukce pak otevírá celou řadu otázek vzhledem k osobě pachatele, ke společnosti i k poškozenému (problematika poškozeného viz zvláštní kapitola). S tím souvisí i problematika spravedlnosti trestu a související otázky – trest musí odpovídat spáchanému trestnému činu, ale je tohoto možné v praxi docílit? **Spravedlnost** trestu může záviset i na dalších okolnostech, především na poměrech pachatele (typickým příkladem může být uložení peněžitého trestu ve stejné výši dvěma pachatelům za podobně závažný trestný čin s tím, že jeden z nich má majetku dostatek a druhý je téměř bez prostředků). Rozhodujícím kritériem spravedlnosti trestu tak je závažnost spáchaného trestného činu a také požadavek **šetrnosti** trestu.¹¹

Platný trestní zákoník na rozdíl od přechozího (§ 23 zákona č. 140/1961 Sb.)¹² nevymezuje účel trestání a je nutné jej dovozovat z obecných zásad TZ, z jednotlivých ustanovení upravujících konkrétní trestní sankce (viz kap. 2.3) a také z celkového pojetí TZ. V českém prostředí převažuje pojetí účelu trestu vycházející ze **smíšených teorií** – ty spojují nárok spravedlivého a trestnému činu odpovídajícího **trestu** s pozitivním **působením** na pachatele i společnost. Hlavním účelem trestu je **ochrana společnosti** před trestnými činy a jejich pachateli, ta se v praxi uskutečňuje v podobě generální a speciální prevence – sem se také promítá myšlenka trestu jako odplaty. Nezbytným doplněním této konstrukce je však požadavek **přiměřenosti trestu**, zohledňující zvláštnosti případu, v současnosti je rovněž zdůrazňován význam **náhrady škody** a zohlednění zájmů **poškozeného**. Lze tedy shrnout, že jen **kombinace** všech těchto hledisek – obecných ustanovení o ukládání trestních sankcí v § 37, 38 TZ, obecných zásad

¹¹ LATA, J. *Účel a smysl trestu*. 1.vyd. Praha:LexisNexis, 2007, str. 67-72.

¹² „*Účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti.*“

pro ukládání trestů v § 39 a násl. TZ a ustanovení upravujících ukládání jednotlivých trestů – může být základem pojetí účelu trestu.¹³

Z hlediska účelu trestu je nezbytné zmínit také jeden z pilířů zásad TZ, totiž **subsidiaritu trestní represe** (§ 38 odst. 2 TZ). Ta znamená, že k jeho dosažení má být použito trestní represe jen v nezbytné míře vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a hodnocení osoby pachatele. Podle judikatury ÚS¹⁴ v sobě trest spojuje trestní represí a zároveň prvky speciální a generální prevence. Prevenci i represí je přitom třeba chápat vždy v každém individuálním případě vyváženě, jen pak působí individuální prevence jako prostředek generální prevence – pokud by došlo k obrácení tohoto poměru, povýšení prvku trestní represe by přineslo exemplární trestání a to by bylo v rozporu s uvedenými zásadami.

2.3 Zásady ukládání trestu

Trestními sankcemi jsou dle zákonného vymezení **tresty a ochranná opatření a zásady pro jejich ukládání** jsou vymezeny **obecně** (§ 36 až 38 TZ), ale i **zvláště pro jednotlivé tresty** v § 39-45 TZ a **pro ochranná opatření** v § 96-99. Zásady, kterými se musí soud při stanovení jednotlivých trestních sankcí řídit, jsou následující:

a) **Zásada zákonnosti** – trestní sankce je možné ukládat pouze na základě trestního zákona (zakotveno také v čl. 39¹⁵ LZPS), trestním zákonem se dle § 110 TZ rozumí trestní zákoník a podle povahy věci také zákon o soudnictví ve věcech mládeže¹⁶ a zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim¹⁷. Z této zásady také vyplývá, že systém trestních sankcí je **uzavřený** a není přípustná analogie v neprospěch pachatele při jejich ukládání. Požadavek zákonnosti v sobě obsahuje i potřebnou míru **určitosti, srozumitelnosti a přesnosti** druhů trestních sankcí a podmínek pro jejich ukládání. Zásadu zákonnosti je dále nezbytné vztáhnout nejen na ukládání trestních sankcí, ale také a jejich výkon.¹⁸

¹³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, str. 488-490.

¹⁴ ÚS 47/1998.

¹⁵ Jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit.

¹⁶ Zák. č. 218/2003 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷ Zák. č. 418/2001 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

¹⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, str. 497-499.

b) **Zásada přiměřenosti** – sankce musí odpovídat spáchanému trestnému činu, osobě pachatele a jeho poměrům. Jsou zde patrná dvě kritéria, kterým je při ukládání trestů nutné dostát. Prvním je **povaha a závažnost** spáchaného trestného činu, ty specifikuje především § 39 odst. 2 TZ (význam chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsob provedení činu a jeho následky, okolnosti spáchání trestného činu), míra zavinění a osoba pachatele. Druhým kritériem pak jsou **poměry pachatele** – osobní, majetkové, rodinné a jiné, přičemž rozhodující je jejich existence v době ukládání trestu, nikoli v době spáchání trestného činu. Ze zásady přiměřenosti trestních sankcí vyplývá také subsidiarita přísnější trestní sankce,¹⁹ přičemž uvážení, která ze sankcí je citelnější, záleží na okolnostech případu.²⁰

c) **Zásada individualizace použitých sankcí** – soud musí při stanovení druhu a výměry trestu přihlídnout také k **okolnostem** vztahujícím se k danému trestnému činu, zejména k jeho závažnosti, polehčujícím a přitěžujícím okolnostem²¹, možnostem **nápravy** pachatele a jeho poměrům a dále k možnostem **odškodnění** osob poškozených trestným činem.

d) **Zásada personality sankce** – trestní sankce by měla postihovat výlučně **pachatele** trestného činu a minimalizovat jeho dopad na jeho okolí – to bývá zejména u majetkových trestů problematické a vliv těchto trestů na rodinu a okolí pachatele bývá předmětem kritiky (viz dále).

e) **Zásada neslučitelnosti** určitých druhů sankcí u téhož pachatele – v případě majetkových trestů je podstatné, že soud nemůže uložit peněžitý trest vedle trestu propadnutí majetku.

f) **Zásada humanity sankcí** – danému pachateli není možné uložit kruté a nepřiměřené sankce, pokud postačuje sankce menší **intenzity**, nesmí být uložena sankce intenzivnější.²²

¹⁹ § 38 odst. 2 TZ – „Tam, kde postačí uložení trestní sankce pachatele méně postihující, nesmí být uložena trestní sankce pro pachatele citelnější.“

²⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, str. 505-507.

²¹ Viz § 41 a 42 TZ.

²² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část*. 3. vyd. Praha: Leges, 2013, str. 383-384.

Podle § 38 TZ by bylo vhodné doplnit také zásadu **subsidiarity trestní represe** (viz kap. 2.2) a **zajištění satisfakce poškozenému**.

„Požadavek přihlédnout při ukládání trestní sankce k právem chráněným zájmům osob poškozených trestným činem se dostal do popředí pozornosti zejména v souvislosti s prosazováním myšlenek tzv. restorativní justice, která klade důraz na usmíření pachatele s obětí a obnovu trestným činem narušených společenských vztahů, usiluje o posílení práv poškozeného v trestním řízení a hledá cesty, jak usnadnit poškozenému, aby dosáhl náhrady škody a odčinění trestným činem způsobeného příkoří.“²³ Zohlednit zájmy poškozeného je možné zejména zvolením vhodného druhu trestu, tedy takového, který odsouzenému neznemožňuje nahradit poškozenému způsobenou újmu - v tomto směru se nabízí především trest nespojený s odnětím svobody, který umožní pachateli zůstat v dosavadních společenských vazbách a v zaměstnání.²⁴

Vzhledem k tomu, že práce je zaměřena na majetkové tresty, je nezbytné poukázat na zásadu pro ukládání trestů stanovenou § 39 odst. 7 TZ, totiž že pokud pachatel **získal** nebo se **snažil získat** trestným činem **majetkový prospěch**, soud k této skutečnosti při stanovení druhu trestu a jeho výměry přihlédne a pokud to nevyklučují jeho majetkové nebo osobní poměry, s přihlédnutím k výši takového majetkového prospěchu uloží některý z trestů, který jej postihne na majetku – tj. propadnutí majetku, peněžité trest či propadnutí věci. Takový trest pak uloží jako samostatný nebo vedle jiného trestu. Snaha pachatele se obohatit způsobem, který naplňuje znaky trestného činu, tedy soudy automaticky odkazuje k povinnosti uložit mu takový trest, který mu způsobí újmu na jeho majetkových právech, a to při splnění zákonných podmínek, zejména majetkových a osobních poměrů.

2.4 Význam majetkových trestů a jejich postavení v systému trestů

Aby bylo možné vymezit postavení majetkových trestů v systému trestů, je nezbytné definovat tento systém. **Systém trestů** je uspořádáním jednotlivých druhů trestů dle kritérií jakými jsou závažnost, postihované zájmy pachatele a dále dle vzájemných vztahů mezi jednotlivými tresty. Toto vymezení odpovídá i podmínce LZPS v čl. 39,

²³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vyd. Praha: C.H.Beck, 2012, str. 507.

²⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vyd. Praha: C.H.Beck, 2012, str. 507-508.

podle které je možné ukládat tresty pouze na základě zákona (*nullum crimen nulla poena sine lege*). Ustanovení § 52 TZ stanovuje taxativní výčet trestů, který není možné v žádném případě rozšiřovat, nad jeho rámec je možné uložit pouze výjimečný trest uvedený v ustanovení § 54 TZ.

System trestních sankcí v TZ je koncipován jako **dualistický** (dvojkolejný), tj. k ochraně sociálního pořádku slouží dva druhy sankcí – tresty a ochranná opatření (viz výše). Pro účely této práce postačí specifikovat v systému sankcí tresty, a to majetkové.

V tomto systému hned za trestem odnětí svobody a dalšími dvěma závažnými zásahy do základních osobnostních práv (domácí vězení, obecně prospěšné práce) nacházejí své místo **tresty majetkové**. Jako první z nich je jmenován trest propadnutí majetku, tedy nejzásadnější zásah do práva vlastnit majetek, za ním pak trest peněžitý, narušující vlastnické právo v menší intenzitě, o to širší jsou však možnosti jeho uložení a samozřejmě také uplatnění v praxi. Posledním z trojice majetkových trestů je propadnutí věci, případně propadnutí náhradní hodnoty – tento trest není tak citelným jako dva předchozí, ale v systému trestů má své pevné místo. Systematika trestů pak pokračuje dalšími šesti tresty, které pachateli trestné činnosti přinášejí konkrétní omezení, ovšem nikoli na jeho majetkových zájmech (zákaz činnosti, zákaz pobytu, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, ztráta čestných titulů nebo vyznamenání, ztráta vojenské hodnosti, vyhoštění). Lze shrnout, že majetkové tresty v systému trestů zaujímají **podstatné** místo a jsou seřazeny dle své **intenzity** do majetkových práv pachatele.

Celý systém trestů je ovládán zásadou **humanismu**, stanovenou zejména čl. 7 odst. 2 LZPS²⁵ a dále § 37 odst. 2 TZ.²⁶

V rámci systematiky trestů bych ráda uvedla ještě teoretické dělení trestů, které sice TZ neuvádí, ale vyplývá z jeho ustanovení § 53, a sice tresty, které je možné uložit jak samostatně, tak spolu s jiným trestem – do této skupiny je možné zařadit většinu trestů TZ včetně majetkových trestů – a pak tresty, které mohou být uloženy pouze vedle jiného

²⁵ „Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.“

²⁶ Pachateli nelze uložit kruté a nepřiměřené trestní sankce. Výkonem trestní sankce nesmí být ponížena lidská důstojnost.

trestu (trest ztráty čestných titulů nebo vyznamenání, trest ztráty vojenské hodnosti).²⁷ Vedle tohoto dělení existuje ještě další, kde „...se třídí tresty ještě spíše z právního hlediska na tresty **hlavní a vedlejší**. První mohou být ukládány samostatně, druhé jsou doplňkem některého trestu hlavního.“²⁸

2.5 Alternativní tresty

Během několika posledních desetiletí se stále více do popředí odborných diskusí, ale i praktických projevů v trestních předpisech dostává pojem alternativních trestů. Od 70. let 20. století bylo možné zaznamenat nový směr ve snaze **omezit** nepodmíněné tresty odnětí svobody a to především z důvodů masového nárůstu kriminality, přeplněnosti věznic a s tím spojenými nároky na státní rozpočet a dále z neúspěchu dosavadních postupů. Výsledkem tak bylo hledání dalších sankcí, které by mohly nahradit odnětí svobody a naukou jsou označovány za **alternativní**.²⁹

Alternativním trestem je takový trest, který není spojen s odnětím svobody s potenciálem trest odnětí svobody zejména kratšího trvání nahradit.³⁰ Ščerba³¹ vymezuje alternativní tresty dvěma způsoby, a sice v nejširší rovině jako všechny tresty, které nejsou spojeny s trestem odnětí svobody. Úžeji však alternativní tresty mohou být vymezeny pomocí jejich hlavního účelu, tj. náhrady za nepodmíněný trest odnětí svobody – pak by do kategorie alternativních trestů spadaly pouze trest domácího vězení, trest obecně prospěšných prací, peněžitý trest a podmíněné odsouzení. Tyto čtyři tresty se pak od ostatních trestů odlišují svou neslučitelností s nepodmíněným trestem odnětí svobody a tato skutečnost pak podtrhuje jejich alternativní povahu (u peněžitého trestu to platí zčásti, a to když je ukládán na základě § 67 odst. 2 písm. b) TZ). Jakýmsi pátým

²⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část*. 3.vyd. Praha: Leges, 2013, str. 390-391.

²⁸ SOLNAŘ, V.; FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva*. 1. vyd. Praha:Novatrix, 2009. Část třetí, Tresty a ochranná opatření, str. 43.

²⁹ SOLNAŘ, V.; FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva*. 1. vyd. Praha:Novatrix, 2009. Část třetí, Tresty a ochranná opatření, str. 37.

³⁰ SOLNAŘ, V.; FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva*. 1. vyd. Praha:Novatrix, 2009. Část třetí, Tresty a ochranná opatření, str. 42-43.

³¹ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 1. vyd. Praha:Leges, 2011, str. 31.

alternativním trestem je pak trestní opatření peněžitého opatření s podmíněným odkladem výkonu, ten je upraven ZSVM (viz kap. 8).

Jaké jsou tedy problémy, které přinesly příklon k alternativním trestům? V podstatě ve všech státech evropské kontinentální i anglosaské právní kultury byl, případně stále je, justiční systém v situaci, pro kterou je typické **přetížení** soudů a přeplnění věznic. Tento stav je problémem i v České republice a jedním z hlavních účelů alternativních trestů je snížit počet pachatelů ve věznicích, a to právě cestou trestů, které nebudou mít nevýhody, které trest odnětí svobody přináší. Těmi jsou zejména vysoká nákladnost výkonu trestu pro stát, negativní postoj odsouzených k hodnotovým základům společnosti, ve které žijí, negativní vliv více narušených osob ve věznici, násilné vytržení z přirozeného sociálního prostředí.³²

Alarmující je **statistika Vězeňské služby**, která v období 2009-2011 zaznamenala využití ubytovacích kapacit věznic v průměru 114%, v některých věznicích více než 130 %.³³ V roce 2014 se tato čísla značně snížila vlivem amnestie tehdejšího prezidenta ČR Václava Klause³⁴ (v roce 2013 byla ubytovací kapacita věznic pro výkon trestu odnětí svobody využita na 76%³⁵), ale již v roce 2014 byla ubytovací kapacita využita na 87%³⁶ a v měsíci listopad v roce 2015 dokonce na 104%.³⁷ Za hlavní příčinu přeplněnosti věznic je považován růst počtu přeměn nevykonaných trestů obecně prospěšných prací, které jsou po podmíněném odsouzení druhou nejvíce ukládanou alternativou nepodmíněného

³² SOTOLÁŘ, A.; PÚRY, F.; ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2000, str. 274.

³³ VANDUCHOVÁ, M. K možnostem snížení vězeňské populace. In: *Na křižovatkách práva. Pocta Janu Musilovi k 70. narozeninám*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, str. 300-302.

³⁴ Rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii ze dne 1. ledna 2013.

³⁵ Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2013 [online, cit. 7.12.2015], str. 43, dostupná z

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Rocenka_2013.pdf

³⁶ Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2014 [online, cit. 7.12.2015], str. 41, dostupná z

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/Statistick%C3%A9%20ro%C4%8Denky/Rocenka_2014.pdf

³⁷ Informace o stavu a složení vězněných osob ve vazebních věznicích, věznicích a ústavech pro výkon zabezpečovací detence Vězeňské služby ČR za měsíc listopad 2015 [online, cit. 7.12.2015], str. 3, dostupné z

http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spr%C3%A1vn%C3%AD/statistiky/M%C4%9Bs%C3%AD%C4%8Dn%C3%AD%20statistick%C3%A9%20hl%C3%A1%C5%A1en%C3%AD%20/2015/MSH11-2015.pdf

trestu odnětí svobody. Jako některé z možností, které by mohly výraznějším způsobem ovlivnit vysoký stav vězeňské populace, se uvádí alternativní tresty domácího vězení, obecně prospěšných prací, peněžitého trestu.

Výhody alternativních trestů jsou spojeny s nižšími náklady, nejsou překážkou v opětovném začlenění pachatele do společnosti, u části méně narušených pachatelů jsou podstatně účinnější z hlediska hrozby recidivy a ti tak mohou své problémy řešit způsobem, který jim dává šanci zachování rodinných i společenských vztahů. Uložení takového trestu se také chápe jako projev důvěry vůči pachateli a vliv na něj mohou mít odborníci i laická veřejnost, protože pachatel může zachovávat své pozitivní vlastnosti a návyky.³⁸

Majetkové tresty bezpochyby patří do skupiny trestů alternativních, tj. těch, které nejsou spojeny s nepodmíněným odnětím svobody. Jejich vymezení spočívá v postihu zájmů odsouzeného, a to na jeho **majetkových právech**, a v této práci tak budou pojímány jako alternativní tresty. Význam trestů na majetku podtrhuje i současný trend směřovat újmu adresovanou pachateli jinam než k odnětí svobody a hledat cesty k možné nápravě jeho osoby a odčinění způsobené újmy. Tresty v oblasti majetku souvisí také s konzumní společností, zaměřenou na statky, a hodnotící člověka podle od toho, co vlastní. V takovém prostředí a společenském nastavení je postih na majetku citelný, společenská prestiž pachatele je nutně podlomena povinností dočasně se omezit v možnosti konzumovat a uspokojovat své potřeby. V tomto ohledu tedy majetkové tresty zcela naplňují požadavek trestu, jenž odpovídá společenskému nastavení a aktuálnímu vývoji životní úrovně.

³⁸ SOTOLÁŘ, A.; PÚRY, F.; ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vyd. Praha:C.H.Beck, 2000, str. 275.

3 HISTORICKÝ VÝVOJ MAJETKOVÝCH TRESTŮ

Historie trestání je velmi obsáhlou kapitolou trestního práva, proto bych pro účely této práce vyzdvihla rámcový vývoj způsobů trestání od nejstarších dějin ve světě přes počátky trestání na našem území a současně se blíže zaměřila na vývoj trestů na majetkových zájmech pachatelů v 19. a 20. století.

3.1 Historie majetkových trestů

Lyons³⁹ definuje **trest** jako sankci, kterou stát vykonává na pachateli kriminálního činu a poznamenává, že trest existuje stejně dlouho jako samotná lidská společnost. Hlavními metodami trestu byly od pradávna uvěznění, tělesný trest a smrt, jejich výkon se pak lišil podle jednotlivých společností. Přelomovým obdobím pro historii trestání pak bylo 18. století v Evropě, kdy se ustoupilo od soudního mučení a jediným nebo hlavním způsobem trestu se stalo uvěznění. Hlavním cílem trestu byla vždy, a je tomu tak dodnes, především odplata, zastrašení a náprava.

V sumerských a mezopotamských zákonících se pak můžeme dopátrat prvních zmínek o **peněžítých trestech** – pokutách, případně jiných formách kompenzace způsobené újmy. Jedním z prvních podkladů pro trestání byl Chammurabiho zákoník sepsaný kolem roku 1750 př.Kr., který sloužil jako vzor pro řadu mezopotamských i evropských zákoníků. Zákoník je pozoruhodný především zavedením zákonných práv a postupů soudů a dokonce je možné dohledat určitý stupeň právní ochrany pro každého. I v něm je možné najít ustanovení o pokutách za spáchaný zločin. Tento zákoník pak byl zdrojem dvou dalších klíčových zákoníků, a sice biblického práva hebrejského národa a islámského práva šaría. V obou najdeme peněžité tresty ve formě pokut. V dobách římské republiky i za císařství patřily mezi hlavní tresty poprava, vyhnanství, tělesný trest, vězení a pokuta a například Dvanáct desek⁴⁰ stanovuje pokuty za útok a pomluvu.

Na našem území v počátcích **raně feudálního státu** bylo trestní právo značně závislé na obyčejích předstátní společnosti, tyto stopy lze nalézt i v soukromém charakteru trestního práva, především soukromá msta, která od Dekretů Břetislavových z roku 1039 bývá omezena placením náhrady za vzniklou škodu či výkupem z krevní msty – ve staré

³⁹ LYONS, L. *Historie trestu. Justiční tresty od dávných dob po současnost*. Praha: Svojtka and Co., 2004, 190 s.

⁴⁰ První římský zákoník z let 451-450 př.Kr.

terminologii se nazýval **příhlavní peníze** (peníze za hlavu, tj. vraždu). Rozvoj trestního práva je pak možné zaznamenat až v době **stavovské monarchie**, v té době městské právo užívalo jako tresty i **trest peněžitý**, pokuty různé výše a zejména trest **konfiskace majetku** ve prospěch panovníka.⁴¹ „Právo stavovské zahrnovalo mezi tresty peněžité i konfiskaci celého majetku pachatele ve prospěch státu, resp. panovníka.... Městské právo při aplikaci trestu konfiskace je střídmejší. Koldín⁴² uvádí v podstatě jen tři delikty, které měly za následek uložení tohoto trestu.“⁴³ Klabouch⁴⁴ uvádí, že nejobvyklejším mimořádným trestem byla peněžitá pokuta, které se používalo čím hlouběji do minulosti tím více i jako náhrada za delikt, který byl trestán na hrdle. Pachatel se téměř z každého trestu mohl vykoupit a soudy samy měly zájem na tom, aby se tímto způsobem obohatily. Vykoupení z vraždy znemožnila až Obnovená zřízení zemská z let 1627 a 1628.

Trest **propadnutí majetku** je tedy sankcí tradiční, ve francouzském prostředí však byl považován za porušení soukromého vlastnictví a v roce 1789 byl zrušen (ve 20. stol. pak byl znovu zaveden). Ve většině evropských trestních systémů sankce konfiskace majetku není obsažena, např. v pruském trestním zákoně byla zrušena roku 1851.⁴⁵

Klíčovým pak byl ve vývoji trestního práva **Všeobecný zákoník o zločinech a trestech na ně** Josefa II. z roku 1787, který při stanovení trestů vycházel ze zásady úměrnosti mezi společenskou nebezpečností trestného činu a přísností trestu. Kodex byl již ovlivněn osvícenskou filosofií, což dokládá zákonná individualizace trestu podle společenské nebezpečnosti deliktu nebo výchovná funkce trestu. Zákoník ovlivnil vývoj trestního práva na našem území v podstatě až do r. 1950, protože zákon z roku 1852 byl spíše jeho novelizací. Trestní zákon **č. 117 z roku 1852** ř.z. podal tedy základ rakouského a posléze i československého trestního práva, obsahuje odstupňování deliktů podle společenské nebezpečnosti. Zakotvuje tzv. **tripartici trestních deliktů**, a sice zločiny, přečiny a

⁴¹ MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a česko-slovenského práva do roku 1945*. 4. vyd. Praha:Leges, 2010, str. 142, str. 190.

⁴² Koldínův zákoník Práva městská království českého z roku 1579.

⁴³ MALÝ, K. *Trestní právo v Čechách 15.-16. století*. Praha:UK 1979, str. 32-33.

⁴⁴ KLABOUCH, J. *Staré české soudnictví – Jak se dříve soudívalo*. Praha:Orbis, 1967, str. 253-254.

⁴⁵ SOLNAŘ, V.; FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva*. 1. vyd. Praha:Novatrix, 2009. Část třetí, Tresty a ochranná opatření, str. 132.

přestupky.⁴⁶ Tresty za zločiny (trest smrti, žalář, vypovězení ze země) neměly majetkový podklad, ale tresty za přečiny a přestupky už majetkové tresty obsahovaly. Přečiny a přestupky se dle § 240 trestaly penězi (peněžité pokuta), propadnutím zboží, věci prodejných nebo náradí (dále pak ztrátou práv a daných povolení, vězením, vyhostěním z některého místa, některé korunní země, ze všech korunních zemí císařství Rakouského, podle § 415 ještě výtkou a přísnou domluvou). Peněžité trest byl určen rámcovými sazbami, v některých výjimečných případech pevnou částkou. Peníze, zboží a náradí propadaly do fondu chudých toho místa, kde byl trestný čin vykonán (§ 241). Trest stanovený v zákoně má být dle § 260 změněn, když by „pokuta peněžité mohla býti odsouzení nebo rodině jeho na důtklivou újmu jmění nebo provozování živnosti“ (§ 260 písm. a). Evidentně již tehdy měl být trest přizpůsoben osobním a majetkovým poměrům pachatele podobně, jako je tomu dnes. Příkladem peněžité pokuty může být přestupek nedovolené nosení řádů nebo čestných dekorací dle § 334, za něj je trestem peněžité pokuta od dvaceti až do dvou set korun. Zákonem č. 31/1929 Sb. byl ustanoven náhradním trestem za nedobytný peněžité trest zásadně trest vězení.⁴⁷

V tomto období nebylo majetkovým trestem propadnutí majetku.

3.2 Trest propadnutí majetku ve 20. století

Trest propadnutí majetku byl na našem území **přípustný** až podle zákona č. **50/1923 Sb.**, na ochranu republiky, který v ustanovení § 29 určuje podmínky uložení zabavení jmění, kterým mohly být potrestány zločiny úkladů, přípravy úkladů, ohrožení bezpečnosti republiky, prorada, zrada státního tajemství a v některých případech vojenské zrada. Byli-li pachatel odsouzen za některý z těchto zločinů, mohl soud vyřknout, že z jeho jmění určitá část připadá státu jako náhrada za škodu činem způsobenou – trest **zabavení jmění** (jeho části) byl tedy sankcí za trestnou činnost směřující jedině proti **státu** – republice. Trest propadnutí majetku byl také vymezen v zákoně č. 131/1936 Sb. a v některých dalších zákonech přijatých po roce 1945.⁴⁸ V období komunistického režimu zasáhla do vývoje trestního práva a trestání právníká dvouletka, jejímž výsledkem byl trestní zákon

⁴⁶ MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a česko-slovenského práva do roku 1945*. 4. vyd. Praha:Leges, 2010, str. 142, str. 191.

⁴⁷ VANDUCHOVÁ, M. *O systému trestů*. ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE – IURIDICA, 2006, č. 4, str. 31.

⁴⁸ SOLNAŘ, V.; FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva*. 1. vyd. Praha:Novatrix, 2009. Část třetí, Tresty a ochranná opatření, str. 132-133.

č. **86/1950** Sb. a trestní řád č. 87/1950 Sb. Trestní zákon umožňoval uložit propadnutí jmění, pokud byl pachatel odsouzen k trestu smrti nebo za úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody převyšujícímu dvě léta – zcela zde chybí požadavek majetkového prospěchu. **Propadnutí jmění** se pak může vztahovat na celé jmění nebo jeho část, podmínky uložení jsou již velmi podobné těm současným. Z dobového hlediska zajímavou se mi jeví poznámka z důvodové zprávy, která jej označovala za jeden z neúčinnějších prostředků boje proti zločinnosti buržoazie, které majetek slouží za základ po páchání trestné činnosti. Trest propadnutí věci byl koncipován podobně jako ve stávajícím TZ, jejím vlastníkem se stával stát.

Tento trestní zákon byl změněn novelou č. 63/1956 Sb., kdy prošla reformami zejména oblast trestů s důrazem na nutnost větší **individualizace** trestu, tedy s větším ohledem na osobu pachatele. Trest propadnutí jmění se změnil z obligatorního na **fakultativní**. Další trestním zákonem 140/1961 Sb. byl zmírněn represivní charakter trestů propadnutí majetku, propadnutí věci, zákazu činnosti, vyhoštění a peněžitých trestů. Tento zákon již obsahuje všechny tři majetkové tresty, které upravuje i stávající TZ.⁴⁹ Podmínkou uložení trestu **propadnutí majetku** bylo dle § 51 odsouzení k výjimečnému trestu či k nepodmíněnému trestu odnětí svobody za závažný úmyslný trestný čin, jímž pachatel získal nebo se snažil získat majetkový prospěch. Až v tomto zákoně se tedy objevuje požadavek snahy získat majetkový prospěch nebo jeho získání. Bez vyjmenovaných podmínek mohl být tento trest uložen pouze, pokud tak dovolovala zvláštní část trestního zákona. Jako **samostatný** mohl být trest uložen jen pokud vzhledem k povaze trestného činu a k osobě pachatele uložení jiného trestu k dosažení účelu nebylo třeba. Trest propadnutí majetku bylo dle § 51 zák.č. 140/1961 Sb. možné uložit za závažnější trestné činy spáchané z nepřátelství k tehdejšímu socialistickému zřízení nebo ze zjištění, hlavním smyslem tak byla ekonomická likvidace odpůrců tehdejšího režimu.

Novely č. 56/1965 Sb. a č. 45/1973 Sb. umožnily ukládání trestu propadnutí majetku i bez výše uvedených podmínek za vybrané trestné činy, ke kterým patřil i trestný čin opuštění republiky. Po roce 1989 došlo zák. č. 175/1990 Sb. k **zúžení podmínek** pro ukládání tohoto trestu tak, aby jím byla postihována zejména závažná organizovaná

⁴⁹ KUKLÍK, J. a kol. *Vývoj československého práva 1945-1989*. 1.vyd. Praha:Linde, 2008, str. 152-154, 165, 409.

trestná činnost. Novelou trestního zákona č. 253/2006 Sb. pak byly do právního řádu zahrnuty požadavky mezinárodních dokumentů⁵⁰ na konfiskaci majetku.⁵¹

Podobný přístup k majtkovému postihu pachatelů organizované kriminality je možné nalézt i v zahraničních právních úpravách, např. podle německého trestního zákona lze zisk z organizovaného zločinu odčerpát zabráním a propadnutím, které je blízké trestu propadnutí věci, příp. ochrannému opatření zabrání věci podle české právní úpravy, nebo trestem na majetku, který je ale spíše druhem peněžitého trestu, jehož maximální výše je omezena výší pachatelova majetku. V novém ruském trestním zákoně přijatém v roce 1996 byl původně trest propadnutí majetku podobně jako v českém TZ zachován, ale v rámci liberalizace ruského trestního zákona v roce 2003 byl z trestního zákona vypuštěn a nahrazen fakultativním uložením vysokého peněžitého trestu. K opětovnému zavedení trestu propadnutí majetku pak došlo zákonem o boji proti terorismu z roku 2006, v nové formě podobné té německé. Ruský trestní zákon tedy obsahuje institut, který je obecně uznávaný v řadě zahraničních právních úprav, ale pod původním označením.⁵²

3.3 Peněžitý trest ve 20. století

Při sledování právní úpravy peněžitého trestu na našem území jako samostatný nebyl peněžitý trest významněji prosazován a tomu odpovídala právní úprava. Peněžitý trest dle rakouského trestního zákona z roku 1852 byl u zločinů jen trestem vedlejším, u přečinů a přestupků hlavním nebo vedlejším. Jeho větší využití pak bylo možné zaznamenat v období 1. republiky, kdy byl určen **rámcovými sazbami**, výjimečně pevnou částkou. V období socialismu pak dle tehdejšího mínění neměl mít peněžitý trest širší uplatnění, v trestním zákoně z roku **1950** byl proto jako **hlavní vyloučen** (podle důvodové zprávy „peněžité tresty nesmějí být nadále výhodou pro majetné vrstvy, které se mohly jejich zaplacením vykoupit“), jako vedlejší pak byl ukládán obligatorně, novelou č. 63/1956 Sb. pak fakultativně. Při jeho výměře bylo soudem přihlíženo k **osobním a majtkovým**

⁵⁰ Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu publikovaná sdělením MZV pod č. 33/1997 Sb., Rámcové rozhodnutí Rady EU č. 2003/577/SVV ze dne 22.7.2003, o výkonu příkazů k zajištění majetku nebo důkazních prostředků v Evropské unii.

⁵¹ SOLNAŘ, V.; FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva*. 1.vyd. Praha:Novatrix, 2009. Část třetí, Tresty a ochranná opatření, str. 132-133.

⁵² SOLNAŘ, V.; FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva*. 1.vyd. Praha:Novatrix, 2009. Část třetí, Tresty a ochranná opatření, str. 133-134.

poměru pachatele. Podle § 48 zák.č. 86/1950 Sb. spolu s trestem odnětí svobody mohl soud uložit též trest peněžitý, pokud pachatel projevil úmyslným trestným činem nepřátelství k lidově demokratickému řádu nebo spáchal trestný čin ze ziskuchtivosti. Zajímavé a o tehdejší přístup ke svobodnému podnikání vypovídající je ustanovení § 50, podle kterého soud mohl vyslovit, že za nedobytný peněžitý trest ručí též majitel soukromého podniku, při jehož provozu byl trestný čin spáchán, nebo osoba odpovědná za vedení takového podniku, jestliže z nedbalosti přispěli ke spáchání trestného činu.

Trestní zákon z roku 1961 uvolnil prostor pro ukládání peněžitého trestu jako samostatného, ale zpočátku jen za podmínky, že to trestní zákon ve zvláštní části dovoloval a jiného trestu nebylo třeba. První podstatnější novelou tohoto trestního systému byl zákon č. 56/1965 Sb., kdy došlo k částečnému rozšíření možnosti pro ukládání peněžitého trestu zavedením náhradního trestu odnětí svobody.⁵³ Výše peněžitého trestu byla stanovena zákonným rozmezím, systém denních sazeb je záležitostí až v současné době účinného TZ.

Novela č. 56/1965 Sb. umožnila takové potrestání pro pachatele, kteří úmyslnou trestnou činností získali nebo se snažili získat **majetkový prospěch** a současně jiného trestu nebylo třeba, dále byl zaveden náhradní trest odnětí svobody až na 1 rok, později byla hranice zvýšena na 2 roky. Mohl být uložen jako trest **samostatný** (pokud vzhledem k povaze spáchaného trestného činu a možnosti nápravy odsouzeného není třeba uložení jiného trestu) i vedle jiného trestu. Lze shrnout, že peněžitý trest nebyl jako samostatný trest významněji prosazován a tomu odpovídala i **nepropracovaná** právní úprava, která se vyznačovala malou určitostí z hlediska rovnosti občanů a omezeností z hlediska okruhu pachatelů, kterým mohl být tento trest uložen.⁵⁴

Po roce 1989 došlo k významnému posílení peněžitého trestu jako alternativy novelou č. 175/1990, která umožnila uložit trest jako alternativu trestu odnětí svobody u jakéhokoliv trestného činu, pokud není nezbytné uložit i trest odnětí svobody a hranice náhradního trestu odnětí svobody byla zvýšena na dvě léta. **Podporou ukládání peněžitého trestu** byla i novela č. 152/1995 Sb., která umožnila přeměnu peněžitého trestu v nepodmíněný

⁵³ SOLNAŘ, V.; FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva*. 1. vyd. Praha:Novatrix, 2009. Část třetí, Tresty a ochranná opatření, str. 46, 140.

⁵⁴ VANDUCHOVÁ, M. *O systému trestů*. ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE – IURIDICA. 2006, č. 4, str. 36.

trest odnětí svobody ve všech případech, kdy peněžitý trest nebyl vykonán. Novela č. 175/1990 Sb. omezila ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody za trestné činy se sazbou odnětí svobody do jednoho roku, později do 3 let (novela č. 265/2001 Sb.)⁵⁵

3.4 Propadnutí věci ve 20. století

Trestní zákon z roku 1852 mezi **zabráním** a **propadnutím věci** nerozlišoval a hovořil jen o propadnutí (propadnutí zboží věci prodejných a náradí, viz kap. 3.1), propadlé věci pak byly zničeny nebo zpeněženy. Výtěžek připadl chudinskému fondu místa, kde byl čin spáchán (§ 241), ve výjimečném případě státu. Později zákon na ochranu republiky č. **50/1923** Sb. rozlišoval jako vedlejší sankce **zabrání** a **propadnutí**. Zabránil mělo povahu trestu a postihovalo předměty, které měl pachatel ve svém majetku, obohatil se o ně nebo si je za takové předměty opatřil, nebo i hodnotu takových předmětů. Propadnutí pak bylo jistým **zabezpečovacím opatřením** určeným ke zneškodnění nebezpečných předmětů, nezáleželo na tom, zda patřily viníkovi, ani a tom, jak trestní řízení skončilo.

Trestní zákon z roku 1961 umožňoval uložit trest samostatně i vedle jiného trestu, lze jej uložit fakultativně dle § 55 odst. 1 nebo obligatorně dle § 55 odst. 3. K významnějším změnám došlo zákonem č. 253/2006 Sb., který dosah tohoto trestu rozšířil na **jinou majetkovou hodnotu**, zavedl obligatorní ukládání tohoto trestu, pokud je věc nebo majetková hodnota držena **neoprávněně** a zařadil ustanovení o zákazu dispozic s předmětem propadnutí směřující ke zmaření tohoto trestu v době před právní mocí rozhodnutí a umožnil vyslovit propadnutí náhradní hodnoty.⁵⁶

Celkově lze **shrnout**, že tresty týkající se majetkových práv pachatele provázaly historii trestání od samého počátku a nacházejí své uplatnění i dnes. Tento vývoj se zdá být logickým vzhledem k rozvoji společnosti, hospodářského růstu a tendencí k humánnějším trestům, které se dotýkají osoby pachatele a zároveň umožňují odškodnění poškozeného.

⁵⁵ SOLNAŘ, V.; FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva*. 1.vyd. Praha:Novatrix, 2009. Část třetí, Tresty a ochranná opatření, str. 140-141.

⁵⁶ SOLNAŘ, V.; FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva*. 1.vyd. Praha:Novatrix, 2009. Část třetí, Tresty a ochranná opatření, str. 145-146.

4 MAJETKOVÉ TRESTY A OCHRANNÁ OPATŘENÍ PODLE SOUČASNÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY

Ve čtvrté kapitole, která tvoří těžiště práce, jsou podrobně rozvedeny tři majetkové tresty uplatňované v českém trestním právu, u každého z nich se pokouším shrnout podmínky jeho uložení a výkonu, včetně zaměření na judikaturu a upozornění na problematické aspekty. Součástí kapitoly je i ochranné opatření zabránění věci, které v souvislosti s trestáním pachatelů na majetku nemůže zůstat opomenuto.

4.1.1 Trest propadnutí majetku

Nejcitelnějším zásahem do majetkového práva pachatele je bezpochyby trest propadnutí majetku – tomu odpovídají zákonné podmínky, které velmi **úzce** definují **možnosti** jeho uložení a neposkytují takový prostor pro úvahu soudu při jeho ukládání jako např. peněžité trest. Propadnutí majetku je výjimkou z ústavní ochrany nedotknutelnosti majetku jako základního lidského práva, zakotveného v článku 11 LZPS. Okruh případů, ve kterých lze tento druh trestu uložit, byl oproti předešlé úpravě⁵⁷ zúžen na **zvláště závažné zločiny**, zároveň by rozšířen počet skutkových podstat, které dovolují tento trest uložit tak, aby bylo možné postihnout ty nejzávažnější případy spojené se zjištěným motivem, ten je ale často obtížné prokázat.⁵⁸

Trestem propadnutí majetku se pachateli odnímá buď **celý majetek**, nebo jeho **část**, a propadlý majetek přechází na **stát**. Majetkem je pak souhrn všech majetkových hodnot, tedy věcí, pohledávek a jiných práv a penězi ocenitelných dalších hodnot. Citelnost trestu pro konkrétního pachatele značně závisí na jeho individuálních majetkových poměrech, ty se samozřejmě mohou lišit (rozdílný dopad je logicky možné zaznamenat u pachatele, který vlastní pouze běžné vybavení domácnosti, jež bude navíc z větší části vyloučeno z výkonu tohoto trestu, oproti tomu, který vlastní nemovitě věci nebo např. závod).⁵⁹

⁵⁷ § 51 zák. č. 141/1961 Sb. vymezuje (mimo jiné podmínky) závažný úmyslný trestný čin jako jednu z podmínek uložení trestu propadnutí majetku.

⁵⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část*. 3.vyd. Praha: Leges, 2013, str. 413-414.

⁵⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vyd. Praha: C.H.Beck, 2012, str. 875.

4.1.2 Podmínky uložení trestu propadnutí majetku

Trest propadnutí majetku může být uložen ve **třech případech**:

a) vedle výjimečného trestu dle § 66 odst. 1 TZ – propadnutí majetku zde má v podstatě povahu vedlejšího trestu, přičemž nezáleží na okolnosti, za jaký trestný čin nebo zločin byl výjimečný trest uložen a z jaké pohnutky byl spáchán, o jakou jeho formu jde apod.⁶⁰

b) za zvláště závažný zločin, jímž pachatel pro sebe nebo pro jiného získal nebo se snažil získat **majetkový prospěch** dle § 66 odst. 1 TZ – podstatné je zdůraznit, že pachatel majetkový prospěch nemusel získat, ale stačí, pokud se o něj **snažil**. Majetkovým prospěchem je nejen přírůstek na majetku, ale i skutečnost, že nenastal úbytek, ke kterému by jinak muselo dojít na majetku pachatele nebo jiné osoby (např. zkrácení daně). „*Trestní zákoník sice výslovně nevyžaduje, aby majetkový prospěch, který pachatel získal nebo se snažil získat pro sebe či pro jiného, byl značný, zpravidla však taková výše prospěchu bude nutnou podmínkou pro uložení trestu propadnutí majetku, aby tento trest byl úměrný získanému nebo zamýšlenému prospěchu.*“⁶¹

Společnou podmínkou pro a) a b) je, že soud ukládá trest propadnutí majetku vzhledem k okolnostem spáchaného trestného činu a poměrům pachatele.

c) za trestné činy, u nichž to TZ ve **zvláštní části dovoluje**, a to jako trest **samostatný** nebo **vedle** jiného trestu dle § 66 odst. 2 TZ – jedná se např. o trestné činy neoprávněné odebrání tkání a orgánů dle § 164 odst. 3,4 TZ, obchodování s lidmi dle § 168 odst. 3,4,5 TZ, kuplířství dle § 189 odst. 3,4 TZ, nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy dle § 283 odst. 2,3,4 TZ, neoprávněné zaměstnávání cizinců dle § 342 odst. 5 TZ atd.

K tomu, aby mohl být trest propadnutí majetku uložen dle bodu **c)** jako trest **samostatný**, nepostačí, pokud bude uveden ve zvláštní části, ale je nezbytné, aby vzhledem k povaze spáchaného trestného činu a k osobě a poměrům pachatele **nebylo** uložení **jiného druhu trestu třeba**. Tedy pokud postačí ke splnění účelu trestu samostatně uložený trest

⁶⁰ Někdy má trest propadnutí majetku povahu vedlejšího trestu i ve vztahu ke kratšímu trestu odnětí svobody než je trest výjimečný, a to pokud TZ uvádí, že propadnutí majetku se uloží „popřípadě vedle tohoto trestu“, např. § 290 odst. 2 TZ, § 309 odst. 1 TZ, § 339 odst. 3 TZ atd.

⁶¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, str. 877.

propadnutí majetku a není nutné jej doplňovat jiný trestem (v tomto ohledu je třeba zkoumat dvě hlediska, a sice povahu a závažnost trestného činu a osobu a poměry pachatele). Judikát R 46/1961 zpřesňuje, že „*aby mohl být uložen trest propadnutí majetku podle § 47 odst. 1 tr.zák. č. 86/1950 (nyní podle § 66 odst. 1 TZ), nestačí pouze příslušná výměra trestu odnětí svobody, zvláštní povaha a závažnost činu, ale je potřeba, aby byla splněna i další podmínka spočívající v poměrech pachatele.*“ Toto rozhodnutí nabízí tradičně problematickou otázku toho, jak **hodnotit** poměry pachatele, kdy jsou tyto poměry přiměřené tomu, aby byl odsouzenému uložen daný trest a kdy by se naopak jednalo o příliš přísnou sankci.

Zvláštním případem je situace, kdy propadnutí majetku jako **samostatný trest** nebude možné uložit pachateli ani při splnění shora uvedených podmínek a trest je ve zvláštní části uveden jako sankce za spáchaný trestný čin. Půjde o případ, kdy je v TZ zároveň stanovena možnost jeho uložení **jen vedle trestu odnětí svobody** (tj. nikoli výjimečného trestu, ale odnětí svobody do dvaceti let), konkrétně se jedná o formulaci „popřípadě vedle tohoto trestu.“ V těchto případech má trest propadnutí majetku povahu **vedlejšího** trestu, který je možné uložit jen spolu s odpovídajícím trestem odnětí svobody. Trestnými činy, na které se toto ustanovení **vztahuje**, jsou např. získání kontroly nad vzdušným dopravním prostředkem, civilním plavidlem a pevnou plošinou dle § 290 odst. 2 TZ, zavlčení vzdušného dopravního prostředku do ciziny dle § 292 odst. 2,3 TZ, vlastizrada dle § 309 odst. 1 TZ, rozvracení republiky dle § 311 odst. 1,2,3 TZ atd.

Trest propadnutí majetku **není** možné uložit vedle peněžitého trestu (§ 53 odst. 1 TZ) a dále vedle propadnutí nebo zabránění věci náležející do téhož majetku.⁶²

4.1.3 Rozsah trestu propadnutí majetku

Trest propadnutí majetku může být uložen tak, že postihuje **celý majetek**, který patří pachateli, a nebo jen tu **část** jeho majetku, kterou určí soud. V případě části majetku je možné ji určit poměrným dílem nebo vymezením určitých věcí jako součástí majetku. Výrok o trestu propadnutí majetku se vztahuje k majetku, který patřil pachateli v den, kdy rozsudek o uložení tohoto trestu nabyl právní moci, nevztahuje se na majetek nabytý pachatelem po právní moci odsuzujícího rozsudku, kterým byl tento trest uložen. Majetek, který propadá, musí **náležet pachateli**, u věcí se musí jednat o takové, ke kterým

⁶² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vyd. Praha:C.H.Beck, 2012, str. 879-881.

má pachatel vlastnické právo, u majetkových práv musí být oprávněný z majetkového práva. Pokud se jedná o spoluvlastnictví s jinými osobami, trest může postihnout jen spoluvlastnický podíl pachatele, nesmí se ale dotýkat spoluvlastnického podílu jiných osob. „*Výrok o propadnutí jmění podle § 47 trestního zákona č. 86/1950 Sb. (nyní podle § 66 odst. 1 TZ) vztahuje se vždy jen na jmění obviněného a nemůže se dotýkat jmění jiných osob, tedy ani jejich spoluvlastnického podílu na věcech náležejících spoluvlastnický obviněnému. Nelze proto v trestním řízení řešit otázky spoluvlastnické nebo vylučovací nároky.*“⁶³

Majetkem pachatele pak nejsou majetkové hodnoty, které pachatel získal trestnou činností – trestným činem není možné nabýt **vlastnického** práva. Pro stanovení rozsahu trestu platí obecná pravidla § 39 TZ, pro rozsah majetku, který má být trestem postižen, pak má klíčový význam množství a hodnota majetku pachatele, o kterých musí mít soud alespoň rámcovou představu, a to i z důvodu citelnosti trestu.⁶⁴

Z trestu propadnutí majetku jsou dle § 66 odst. 3 TZ **vyňaty** prostředky nebo věci, které jsou nezbytné k uspokojení životních potřeb odsouzeného nebo osob, o jejichž výživu nebo výchovu je odsouzený povinen podle zákona pečovat, a to i v případě, že propadá jen část majetku. Rozsah tohoto vynětí pak bude samozřejmě ovlivňovat skutečnost, jaký majetek odsouzenému patří, o které osoby je povinen pečovat a v jakém rozsahu. Životní potřeby, tj. **odůvodněné** potřeby občana na současné hmotné a kulturní úrovni, mají být uspokojeny jen v nezbytném rozsahu, přičemž nezbytnost bude předmětem pečlivého **zvážení soudu** (pomocným hlediskem by zde mohl být rozsah věcí nepodléhajících výkonu rozhodnutí v občanském soudním řízení). **Životními potřebami** se tu rozumějí „*odůvodněné potřeby občana na současné hmotné a kulturní úrovni. Patří se zejména přiměřené množství peněz, osobní svršky, předměty denní potřeby, bytové zařízení, pracovní nástroje potřebné k výkonu povolání, odborné knihy, pračka, rozhlasový a televizní přístroj – srov. též § 322 OSŘ o okruhu věcí nepodléhajících výkonu rozhodnutí.*“⁶⁵ Tady právní úprava naráží na situace, kdy bude předmětem zvážení ze strany soudu, které vybavení domácnosti bude ještě nezbytné a kdy již půjde o zařízení, které má být předmětem výkonu trestu – starší televizní přijímač u nepřilíš majetné osoby

⁶³ R 69/1953.

⁶⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář.* 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, str. 879-881.

⁶⁵ NOVOTNÝ, F. a kol. *Trestní zákoník 2010.* 1. vyd. Praha: EUROUNION Praha, 2010, str. 168.

je jedním pólem na pomyslné přímce životní úrovně a nejnovější televize na trhu u bohatého pachatele druhým. Soud pak musí zvažovat, jak reálnou situaci hodnotit a podle mého názoru zákon **nepřesně** vymezuje, jakými měřítky by se měl řídit, protože současné hmotná a životní úroveň je pojmem značně relativním, především v dnešní společnosti. Pokud by opravdu bohatému pachateli měla být zachována současná hmotná a kulturní úroveň, nebylo by možné mu trest vůbec uložit, u nemajetného pachatele podobně.

V okamžiku právní moci rozsudku, jímž byl uložen trest propadnutí majetku, zaniká společné jmění **manželů** (§ 66 odst. 4 TZ). To nastane jen v případě, že nezaniklo již předtím, nebylo zrušeno dříve či si manželé nevyhradili vznik společného jmění ke dni zániku manželství. Dotčena nejsou společná práva manželů jako např. společný nájem bytu, společné členství v bytovém družstvu apod., ovšem zánik společného jmění na trvání těchto práv může mít vliv.⁶⁶

4.1.4 Výkon trestu propadnutí majetku

Trestní řád upravuje výkon trestu propadnutí majetku v § 345-346. Vzhledem ke skutečnosti, že propadlý majetek připadá **státu** (§ 66 odst. 5 TZ), předseda senátu v okamžiku **vykonatelnosti** příslušného rozsudku zasílá opis rozsudku příslušné organizační složce státu, která hospodaří se státním majetkem. V případě pochybností, zda se trest vztahuje na prostředky a věci, kterých je nezbytně třeba k uspokojení potřeb odsouzeného nebo osoby, ke které má vyživovací a výchovnou povinnost, rozhodne o tom předseda senátu na návrh organizační složky státu, která s majetkem státu hospodaří, a nebo na žádost odsouzeného nebo osoby, o jejíž výživu nebo výchovu jde (§ 346 odst. 1 TR).

Přechod propadlého majetku na stát nastává v okamžiku **právní moci rozsudku**, a to i případných majetkových práv, na stát ale nepřecházejí závazky odsouzeného, jehož majetek trestu podléhá. „*Trest propadnutí majetku postihuje veškerý majetek odsouzeného, případně jeho určenou část v den, kdy rozsudek nabyl právní moci, kromě prostředků a věcí na které se propadnutí ve smyslu § 66 odst. 3 věta za středníkem TrZ nevztahuje. Tímto dnem přechází vlastnictví majetku na stát úředním výrokem (§ 66 odst.*

⁶⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, str. 881-882.

5 TrZ).⁶⁷S majetkem pak hospodaří příslušné organizační složky⁶⁸ nebo Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových.

Lze shrnout, že trest propadnutí majetku způsobuje poměrně značnou újmu pro pachatele trestné činnosti, ovšem zákonná úprava omezuje možnosti jeho uložení poměrně úzce, zřejmě i proto je tento trest v praxi jedním z nejméně využívaných (viz další text). Právní úprava podle mého názoru správně omezuje možnost uložení tohoto trestu jen na velmi specifickou trestnou činnost, což bylo i původním záměrem – nedá se předpokládat, že by trest propadnutí majetku měl být masově ukládanou sankcí.

Domnívám se však, že v současné době, kdy jsou velice aktuální mediálně sledované trestní kauzy v oblasti podvodů, korupce a zneužívání veřejných fondů by bylo namístě uvést v život možnosti, které zákon v oblasti tohoto druhu trestu nabízí. Zvláště tam, kde je úmysl se obohatit a rozsah kriminální činnosti tak velký, že je zcela namístě uvažovat i o tomto druhu trestu.

4.2.1 Peněžitý trest

Peněžitý trest je základní majetkovou sankcí, která specificky postihuje **peněžní** prostředky pachatele. Peněžitý trest „*může být prostředkem k dosažení účelu trestu nejen tehdy, když spáchaný trestný čin svědčí o deformovaném vztahu pachatele k cizímu majetku (ziskuchtivosti, vandalismu apod.), ale i tehdy, když se pachatel dopustil jiného úmyslného či nedbalostního trestného činu.*“⁶⁹ Jeho účelem může být kromě jiného odčerpání prostředků získaných trestnou činností nebo v jejím důsledku prostředků, které by k trestné činnosti mohly sloužit. V tomto směru je tedy možné sledovat velmi široké možnosti využití tohoto trestu nejen u trestné činnosti, která souvisí se snahou pachatele se obohatit, ale i tam, kde majetkový aspekt nemusí hrát vůbec **žádnou roli**.

Peněžitý trest patří mezi nejdůležitější **alternativy** krátkodobých trestů odnětí svobody, ale je třeba upozornit, že možnosti jeho využití nespočívají jen v tomto, ale také ve skutečnosti, že jeho uložení je možné i vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody.⁷⁰

⁶⁷ R 41/1981

⁶⁸ Viz zákon č. 219/2000 Sb., o majetku ČR a jejím vystupování v právních vztazích.

⁶⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, str. 312.

⁷⁰ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 1. vyd. Praha: Leges, 2011, str. 259.

Majetková povaha tohoto trestu směřuje k dosažení nápravy pachatele především v případech, kdy se pachatel dopustil trestného činu **majetkové povahy**, motivovaný snahou o majetkový prospěch nebo negativním vztahem k ochraně cizího majetku v případě vandalství nebo nešetrnosti. Tyto okolnosti předurčují peněžní trest jako vhodný v případě spáchání trestných činů proti majetku, hospodářských, proti pořádku ve věcech veřejných a obecně nebezpečných. V těchto případech peněžitý trest umožňuje postihnout majetkový prospěch pachatele, jestliže jej není možné zajistit jinak (např. u trestného činu poškozování spotřebitele dle § 253 TZ nebo u trestných činů úplatkářství podle § 331-334 TZ).

Tento trest ale může najít opodstatnění také tam, kde se jedná o trestné činy, ke kterým pachatel potřebuje **finanční prostředky** (např. u trestného činu kuplířství dle § 189 odst. 1 TZ, trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy dle § 283 odst. 1 TZ, trestného činu přechovávání omamné a psychotropní látky a jedy dle § 284 TZ). V těchto případech by měl peněžitý trest zabránit dalšímu páchaní trestné činnosti. Někdy však bude nezbytné zjištný úmysl **prokazovat**, např. v případě trestného činu obchodování s lidmi, neboť se nejedná o přečiny a peněžitý trest není u tohoto trestného činu ve zvláštní části TZ stanoven. Uplatnění má peněžitý trest tak u deliktů, kde je trestná činnost **majetkově indiferentní**, spáchaly je osoby dosud netrestané a jde o méně závažné trestné činy, zejména přečiny.⁷¹ Zde se nabízí uvažovat o např. trestném činu ohrožení pod vlivem návykové látky dle § 274 odst. 1 TZ a obecně o trestné činy v oblasti dopravy.

Obecně jsou z majetkových trestů u peněžitého trestu snad nejšířší možnosti jeho uložení a je otázkou především pro praxi soudů, proč nejsou tak využívány.

4.2.2 Podmínky uložení peněžitého trestu

K uložení jakéhokoliv trestu je třeba zohlednit **obecné** podmínky TZ pro ukládání trestů (tj. zásady stanovené § 36-38 TZ, o kterých bylo pojednáno v kap. 2.1) a zároveň podmínky pro konkrétní trest, jenž má být uložen.

Peněžitý trest může být dle § 67 TZ uložen ve **třech případech**:

⁷¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, str. 886.

a) Ustanovení § 67 odst. 1 TZ - pachatel úmyslným trestným činem pro sebe nebo jiného získal nebo se snažil získat **majetkový prospěch** - toto může být případ trestných činů vydírání dle § 175 odst. 1 TZ, úvěrového podvodu dle § 211 odst. 4 TZ, podílnictví dle § 214 TZ, lichvy dle § 218 TZ atd.

„Vzhledem ke specifickým a úzeji vymezeným podmínkám pro ukládání ostatních dvou druhů trestů postihujících majetek, tj. trestu propadnutí majetku a trestu propadnutí věci nebo propadnutí majetkové hodnoty (srov. § 66, resp. § 70 a násl. tr. zák.), bude tedy muset právě peněžítý trest plnit roli majetkové sankce, kterou soud zásadně bude nucen pachateli uložit při spáchání trestného činu směřujícího k majetkovému prospěchu.“⁷²

b) Ustanovení § 67 odst. 2 písm. a) TZ - **zvláštní část TZ** uložení takového trestu za spáchaný trestný čin **dovoluje** – peněžítý trest lze v tomto případě uložit za nedbalostní i úmyslní trestný čin bez zjištěné pohnutky, přičemž nezáleží na tom, zda je ukládán ještě jiný druh trestu. Toto ustanovení má význam zejména v případech, kdy pachatel **neměl v úmyslu** získat majetkový prospěch a soud zároveň ukládá i nepodmíněný trest odnětí svobody vedle peněžitého trestu (pokud by pachatel chtěl získat majetkový prospěch, soud může postupovat dle § 67 odst. 1 TZ a pokud by soud neukládal nepodmíněný trest odnětí svobody za přečin, může soud využít § 67 odst. 2 písm. b) TZ). Jen zcela **výjimečně** bude soud postupovat podle tohoto ustanovení a ukládat podle něj peněžítý trest jako **samostatný** (resp. vedle jiného trestu než vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody) – bude to tehdy, pokud pachatel spáchal zločin, za který zákon dovoluje uložit peněžítý trest, pachatel neusiloval o majetkový prospěch a zároveň nebude nutné ukládat nepodmíněný trest odnětí svobody (např. zločin poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení dle § 276 odst. 2 TZ). Ve světle tohoto shrnutí tak podle § 67 odst. 2 písm. a) nepředstavuje peněžítý trest alternativu k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, ale naopak jej doplňuje.⁷³

c) Ustanovení § 67 odst. 2 písm. b) TZ - pachatel spáchal **přečin** a vzhledem k povaze a závažnosti tohoto přečinu a k osobě a poměrům pachatele soud současně **neukládá nepodmíněný trest odnětí svobody** – v tomto ohledu je peněžítý trest alternativou k uvěznění, možnosti uplatnění za těchto podmínek jsou velmi široké a v porovnání

⁷² ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 1.vyd. Praha:Leges, 2011, str. 251-262.

⁷³ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 1.vyd. Praha:Leges, 2011, str. 262-263.

s předchozím TZ došlo k rozšíření této kategorie (dříve bylo možné peněžité trest uložit pouze u trestných činů, u nichž horní hranice trestní sazby odnětí svobody nepřesahovala tři roky).

V těchto případech je možné peněžité trest uložit jako trest **samostatný i vedle jiného trestu**, výjimkou je dle § 53 odst. 1 TZ zákaz uložení tohoto trestu s trestem propadnutí majetku. Pokud soud ukládá peněžité trest jako **samostatný trest**, může tak učinit pouze pokud vzhledem k povaze a závažnosti činu a k osobě a poměrům pachatele není uložení jiného trestu třeba (§ 67 odst. 3 TZ). Za podmínku pro uložení peněžitého trestu může být označena i jeho **dobytost**, protože pokud je zřejmé, že bude nedobytný, zákon zakazuje soudu tento trest uložit (§ 68 odst. 6 TZ). S tím souvisí i judikát Nejvyššího soudu,⁷⁴ kdy „podle § 54 odst. 1 tr. zák. (nyní § 68 odst. 6 tr. zák.) peněžité trest nelze uložit, jestliže je zřejmé, že by byl nedobytný. Při zkoumání této podmínky uložení peněžitého trestu je třeba zjišťovat i závazky obviněného, především rozsah jeho zákonné vyživovací povinnosti a rozsah povinnosti k náhradě škody, které zásadně mají přednost před zaplacením peněžitého trestu (srov. § 344 odst. 1 tr. ř.).“

Tady naráží zákonné podmínky na většinou bezútešnou situaci osobních a **majetkových poměrů** pachatelů a často proto není možné peněžité trest uložit třeba jen proto, že odsouzený by nebyl schopen trest vykonat, tj. zaplatit soudem vyměřenou částku.

4.2.3 Výměra peněžitého trestu

V předchozím TZ byla výše peněžitého trestu stanovena určitou částkou v zákonném rozmezí, příp. mohl být zaplacen v přiměřených měsíčních částkách, dle stávajícího TZ je nastaven **system tzv. denních sazeb**. Pachateli tak je uložena **počet denních sazeb** v rozmezí 20-730 denních sazeb, přičemž **výše jedné denní sazby** činí nejméně 100 Kč a nejvíce 50 000 Kč (§ 68 odst. 1,2 TZ). Minimální částkou, kterou v rámci peněžitého trestu musí pachatel zaplatit, tak jsou 2 000 Kč, maximální pak 36,5 mil. Kč. Počet denních sazeb je přitom třeba stanovit s přihlédnutím k **povaze a závažnosti** spáchaného trestného činu, jejich výši pak osobním a majetkovým poměrům pachatele – vodítkem je zde zpravidla výše čistého příjmu, který pachatel má nebo by mohl mít v průměru za jeden den.⁷⁵ Příjmy pachatele, jeho majetek a výnosy z něj a další podklady mohou být

⁷⁴ NS ČR – R 22/1977.

⁷⁵ Podrobněji k dennímu příjmu viz ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, str. 898.

stanoveny **odhadem** soudu (§ 68 odst. 4 TZ) – na tomto místě je třeba zdůraznit, že v případě odhadu se jedná o eventualitu, tj. pokud se nepodaří příjmy pachatele zjistit jinak. Toto ustanovení se jeví jako poměrně **problematické**, protože k uložení výše peněžitého trestu jsou majetkové poměry pachatele klíčovým ukazatelem a soud by tak měl mít nástroje k tomu, aby tyto poměry zjistil jinak než odhadem.

Lze dohledat názor, kdy Soukup⁷⁶ kritizuje odlišnost **kritérií pro určení počtu denních sazeb** (povaha a závažnost trestného činu) a **výše** denní sazby (osobní a majetkové poměry pachatele) jako ne příliš optimální. Podle jeho názoru není důvod k tomu, aby se povaha a závažnost činu trestného činu neodrážely ve výši denních sazeb a naopak osobní a majetkové poměry by se měly odrazit v počtu denních sazeb. Stejně tak kritizuje možnost soudu stanovit **odhadem** příjmy pachatele, jeho majetek a výnosy z něj, a domnívá se, že termín „příjem, který by pachatel mohl mít průměrně za jeden den“ měl být objasněn.

Oproti tomuto názoru Ščerba⁷⁷ považuje sloučení kritérií pro počet a výši denních sazeb peněžitého trestu za nepochopení systému denních sazeb. Při stanovování počtu denních sazeb soud totiž musí zohlednit kritéria § 39 odst. 2 TZ a také typovou **závažnost** trestného činu a jen ve výjimečných případech by měl např. u zločinu loupeže stanovovat stejný počet denních sazeb jako za přečin krádeže. Dovolím si souhlasit s tímto postojem, neboť se mi jeví spravedlivější stanovit počet denních sazeb dle závažnosti spáchaného trestného činu a jejich výši pak přizpůsobit poměrům pachatele. Ščerbova argumentace je logická a zákonná úprava se mi proto zdá vhodná.

„Výměra ukládaného peněžitého trestu není omezena hodnotou majetku získaného posuzovanou trestnou činností. Peněžitým trestem lze postihnout i majetek, který pachatel nabyl poctivou prací.“⁷⁸

V rozhodnutí, kterým je ukládán peněžitý trest, je nezbytné stanovit pro případ, že by nebyl ve lhůtě vykonán, **náhradní trest odnětí svobody** až na 4 léta (§ 69 odst. 1). Tento může být, pokud není peněžitý trest ve lhůtě vykonán, přeměněn na trest domácího vězení nebo trest obecně prospěšných prací za zákonem stanovených podmínek (§ 69 odst. 2

⁷⁶ SOUKUP, P. *Peněžitý trest*. Trestní právo, 2007, č. 9, str. 27-28.

⁷⁷ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 1.vyd. Praha:Leges, 2011, str. 264-266.

⁷⁸ R 51/1988-I.

TZ). Trest odnětí svobody je však chápán až jako nejzazší prostředek v případě, že peněžitý trest není vykonán, protože v první řadě je následkem nezaplacení jeho **vymáhání**⁷⁹. Tato konstrukce tedy způsobuje, že nesplnění jednoho alternativního trestu vede k uložení jiného alternativního trestu a až poté je přistoupení k odnětí svobody. I to je možná jeden z důvodů, proč v praxi nedochází k takovému využití peněžitého trestu tak, jak by bylo žádoucí.

4.2.4 Výkon peněžitého trestu

Výkon trestu, nejen peněžitého, má své obecné a zvláštní **zásady**. Jednou z obecných zásad výkonu trestu je **rozhodnutí soudu**, které je vykonatelné, přičemž jakmile se stalo vykonatelným, má být ihned vykonáno a pokud s výkonem bylo již započato, pak má být proveden bez přerušení. Tyto podmínky však mají řadu výjimek.⁸⁰ **Procesní** část peněžitého trestu, tedy jeho výkon, upravuje TRŘ v § 341-344, které se přímo dotýkají tohoto druhu trestu. V okamžiku vykonatelnosti rozsudku, kterým je uložen peněžitý trest, vyzve předseda senátu pachatele, aby do 15ti dnů zaplatil stanovenou částku a upozorní jej na eventualitu **vymáhání** v případě nezaplacení. Předseda senátu může rozhodnout, že peněžitý trest bude splácen po částech nebo může být odložen jeho výkon. Povolení odkladu i splátek je však podmíněno **žádostí** odsouzeného a dále existencí **důležitých důvodů**. „Za „důležité důvody“ podle § 342 odst. 1 TrŘ při povolování odkladu výkonu peněžitého trestu nebo jeho splácení je možno považovat jen takové důvody, které znemožňují zaplacení peněžitého trestu v zákonné lhůtě. Je třeba vycházet z toho, že i peněžitý trest má charakteristické znaky trestu, tj. újmy, kterou přináší odsouzenému, a že tedy odkladem výkonu tohoto trestu nebo povolením jeho splátek nesmí být tato újma paralyzována. Proto zpravidla nebude možno považovat za důležitý důvod ve smyslu § 342 odst. 1 TRŘ okolnost, že odsouzený má povinnost nahradit způsobenou škodu, že má zvýšené finanční náklady spojené se zamýšlenou svatbou, s narozením dítěte, s nákupem nábytku, stěhováním atd.“⁸¹

V případě, že odsouzený peněžitý trest dobrovolně nezaplatil, se před náhradním výkonem trestu svobody upřednostňuje jeho vymáhání, a to prostřednictvím **výkonu rozhodnutí** v civilním řízení dle VI. části OSŘ, a nebo v exekučním řízení dle

⁷⁹ Viz § 343, 344 TRŘ.

⁸⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz.vyd. Praha:Leges, 2013, str. 779-782.

⁸¹ NS ČSR – Tpj 45/1980.

exekučního řádu. Vymáhání trestu však není možné, pokud by zmařilo uspokojení přiznaného nároku na náhradu škody. Peněžitý trest pak zaniká **uhrazením** (dobrovolně nebo vymáháním) a nebo rozhodnutím o upuštění od výkonu trestu nebo jeho zbytku. Nařízení **výkonu náhradního trestu** odnětí svobody tedy připadá do úvahy pouze v případě, že peněžitý trest **nebyl zaplacen** a zároveň není možné upuštění od jeho výkonu, odklad výkonu, povolení splátek nebo přeměna na domácí vězení nebo obecně prospěšné práce nebo pokud by výkon trestu byl zmařen. Zmaření výkonu peněžitého trestu pak může spočívat např. v tom, že se odsouzený zbavuje svého majetku, ze kterého by trest mohl být zaplacen.⁸² „*Soud podle § 344 odst. 2 TŘ nařídí výkon náhradního trestu odnětí svobody nebo jeho poměrné části, jestliže odsouzený nezplatí uložený peněžitý trest nebo jeho část a jedná zejména tak, že se zbavuje majetku, z něhož by peněžitý trest mohl být zaplacen nebo na který by mohl být veden výkon rozhodnutí k úhradě tohoto trestu, nebo takový majetek ukrývá či jinak zašantročuje (nebo tak jednají jiné osoby z podnětu odsouzeného), anebo záměrně bez závažného důvodu jedná tak, aby takového majetku nenabýval (zejména nepracuje nebo mění zaměstnání), anebo se chystá odjet z republiky ať již natrvalo nebo na delší dobu, takže by peněžitý trest nemohl být zaplacen, ač odsouzený prostředky k jeho zaplacení má.*“⁸³ Výkon náhradního trestu může odsouzený **odvrátit**: „*Podle § 344 odst. 3 TŘ může odsouzený odvrátit výkon náhradního trestu nebo jeho poměrné části zaplacením peněžitého trestu (jeho poměrné části) kdykoliv, tj. i poté, co již skutečně začal vykonávat náhradní trest odnětí svobody (jeho poměrnou část).*“⁸⁴

4.3.1 Trest propadnutí věci dle současné právní úpravy

V oblasti trestu propadnutí věci je možné zaznamenat jistý **vývoj** od účinnosti stávajícího trestního zákoníku, a to jak v samotném názvu trestu, tak v podmínkách jeho uložení. Především se trest dříve nazýval „propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty“, ale novelou č. 86/2015 Sb. byl jeho název změněn na „**propadnutí věci**“⁸⁵. Věc je v TZ

⁸² ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 1. vyd. Praha:Leges, 2011, str. 277-281.

⁸³ R 4/1988.

⁸⁴ R 25/2000 – II.

⁸⁵ Důvodem je nová terminologie občanského zákoníku (zák.č. 89/2012 Sb.), který opouští pojem „jiná majetková hodnota“ a nově užívá pouze pojem „věc“. Věci pak jsou děleny podle povahy na hmotné a nehmotné, movité či nemovité. Zdroj: Důvodová zpráva k zákonu č. 86/2015, [online, cit. 1.11.2015], str. 107, dostupná z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=305&CT1=0>

definována § 134 TZ.⁸⁶ Dále je významnou změnou skutečnost, kterou přinesla stejná novela, a sice že trest propadnutí věci je **obligatorním**,⁸⁷ pokud pachatel získal věc trestným činem nebo jako odměnu za něj. Tato změna je zcela **zásadní** a dle důvodové zprávy by měla vést k větší frekvenci jeho ukládání tak, aby byly odčerpány výnosy z trestné činnosti. Vzhledem ke skutečnosti, že novela je účinná od 1.6.2015, zatím není možné prakticky její dopad zhodnotit.

Základním účelem trestu propadnutí věci je **zneškodnit** věc, která by mohla sloužit k další trestné činnosti, **ztížit** pachateli podmínky pro páčání takové činnosti a z hlediska majetkového především odejmout pachateli **prospěch** z trestné činnosti.⁸⁸ Trest propadnutí věci a jeho současná podoba také souvisí s mezinárodními závazky ČR.⁸⁹

4.3.2 Podmínky uložení trestu propadnutí věci

Soud uloží trest propadnutí věci, kterou pachatel získal **trestným činem** nebo jako **odměnu** za něj⁹⁰ (§ 70 odst. 1 TZ). Toto ustanovení je evidentně obligatorním, jak již bylo zmiňováno výše, na rozdíl od fakultativní možnosti soudu (§ 70 odst. 2 TZ) tento trest uložit, pokud

a) se jedná o věc, které bylo **užito** ke spáchání trestného činu, nebo byla k jeho spáchání **určena**,

nebo

⁸⁶ Věcí se rozumí i ovladatelná přírodní síla. Ustanovení o věcech se vztahují i na živá zvířata a zpracované oddělené části lidského těla, nevyplývá-li z jednotlivých ustanovení trestního zákona něco jiného.

⁸⁷ *Ve vztahu k přímým výnosům z trestné činnosti získaným pachatelem se navrhuje trest propadnutí věci koncipovat jako obligatorní, což by mělo vést k důslednému odčerpání výnosů z trestné činnosti ve všech případech, kdy jsou takové výnosy zjištěny a zajištěny a nelze je vrátit jejich vlastníkově ani se na nich nemůže hojit poškozený...* zdroj: Důvodová zpráva k zákonu č. 86/2015, [online, cit. 1.11.2015], str. 107, dostupná z <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=305&CT1=0>

⁸⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část*. 3.vyd. Praha: Leges, 2013, str. 418

⁸⁹ Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu publikovaná pod č. 33/1997 SB., rámcové rozhodnutí Rady Evropské unie ze dne 22.7.2003 č. 2003/577/SVV.

⁹⁰ V této souvislosti přicházejí do úvahy trestné činy úmyslné i nedbalostní. Viz judikát R 76/1952.

b) kterou pachatel, byť jen zčásti, **nabyl za věc** § 70 odst. 1 TZ, pokud hodnota věci uvedené v § 70 odst. 1 TZ není ve vztahu k hodnotě nabyté věci **zanedbatelná**.

Věci k trestnému činu **užitou** mohou být zločinecké nástroje, fotoaparát použitý k výrobě pornografických snímků nebo automobil, užitý k pašování zboží přes hranice. „*Je v rozporu s účelem trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty podle § 70 TrZ, pokud soud uloží trest propadnutí věci – např. běžné kuchyňské pomůcky, která pouze v důsledku náhodných okolností byla použita ke spáchání úmyslného trestného činu proti životu a zdraví.*“⁹¹ Toto ustanovení se týká především trestných činů úmyslných. Věc, která byla ke spáchání trestného činu **určena**, je taková, která je k trestnému činu generálně určena, ještě jí nebylo použito a do úvahy tak přichází jen u **úmyslných** trestných činů. „*Vztah věci k trestnému činu uvedený v § 70 odst. 1 písm. a) nebo b) TrZ, tedy že věc byla použita ke spáchání trestného činu, resp. byla ke spáchání trestného činu určena, znamená, že věc musí být významná pro naplnění zákonných znaků trestného činu. Nestačí např., že věc měl pachatel trestného činu při jeho páchání u sebe.*“⁹² Věc, která je předmětem tohoto trestu, musí být v době rozhodování **dosazitelná**,⁹³ a v rozsudku musí být přesně **charakterizována**.⁹⁴

Trest propadnutí věci je spojen s podmínkou, že daná věc **náleží pachateli**,⁹⁵ ovšem pokud se jedná o věc uvedenou v § 70 odst. 2 TZ a je možné vůči ní uložit tento trest, bude tento trest **obligatorně** uložen **vždy** (§ 70 odst. 4 TZ). Tato úprava míří na situace, kdy pachatel trestného činu vlastní např. zbraň, kterou spáchal trestný čin, ovšem neoprávněně. I v této situaci tedy lze zbraň považovat za věc, která může být předmětem propadnutí. Podobně u trestné činnosti spojené s drogami: „*Skutečnost, že pachatel trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 TrZ nakládal s drogou neoprávněně, nevylučuje uložení trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty – propadnutí této drogy – podle § 70*

⁹¹ R 51/1994.

⁹² R 13/1994.

⁹³ Viz R 60/1956.

⁹⁴ SOLNAŘ, V.; FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva*. 1. vyd. Praha:Novatrix, 2009. Část třetí, Tresty a ochranná opatření, str. 146-148.

⁹⁵ § 135 TZ definuje, že věc náleží pachateli, jestliže ji v době rozhodnutí o ní vlastní, je součástí jeho majetku nebo s ní fakticky jako vlastník nebo majitel nakládá, aniž je oprávněný vlastník, majitel nebo držitel takové věci znám.

*odst. 1 písm. a) TrZ, neboť i v takovém případě (nabyli-li ji do své dispozice např. koupí či výrobou) lze učinit závěr, že mu věc náleží ve smyslu § 70 odst. 2 TrZ.*⁹⁶

Trest propadnutí věci může být uložen jako **samostatný** pouze v případě, že trestní zákon uložení tohoto trestu **dovoluje** a jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba (§ 72 TZ). Trest propadnutí věci je možné uložit i vedle trestu propadnutí majetku, zejména pokud se trest propadnutí majetku dotýká jen části pachatelova majetku a trest propadnutí věci se vztahuje na věc patřící do jiné části majetku pachatele. Pokud se oba tresty ukládají vedle sebe, musí se logicky každý z nich vztahovat na jinou část pachatelova majetku.

Zákaz zcizení propadlé věci, který platí před právní mocí rozhodnutí, zahrnuje i zákaz jiných **dispozic** směřujících ke zmaření trestu propadnutí věci (§ 70 odst. 5 TZ). Toto ustanovení svým rozsahem pokrývá situace, kdy už je zřejmé, že jistá věc je předmětem trestu propadnutí věci, a je třeba zajistit, aby nedošlo ke zmaření výkonu tohoto trestu, obzvlášť pokud nebyly k zajištění věci využity **procesní zajišťovací instituty** § 78-79f TŘ. Zákonná formulace je navíc natolik obecná, že je možné zákaz vztáhnout i a jiné osoby než pachatele. Propadlá věc pak připadá státu, a to dnem právní moci odsuzujícího rozsudku, resp. právní moci výroku o trestu.⁹⁷ Zde bych ráda upozornila na tolik známý nešvar osob, které očekávají možné uložení trestu propadnutí věci a převádějí svůj majetek na blízké osoby, aby tak zamezily nepříjemnému dopadu uložení trestu. Podmínky jeho uložení by v praxi měly tomuto konání zabránit, příp. je minimalizovat, ovšem ne vždy se daří tohoto účelu dosáhnout.

4.3.3 Propadnutí náhradní hodnoty

Pokud v praxi nastane situace, že předmět, který by v běžném případě byl předmětem propadnutí věci, není k dispozici ve stavu, jaký je vzhledem k jeho určení obvyklý, je řešením propadnutí náhradní hodnoty. Spočívá v tom, že pokud pachatel věc, kterou soud dle § 70 mohl prohlásit za propadlou, před uložením trestu **zničí, poškodí** či **znehodnotí, zcizí**, učiní **neupotřebitelnou, odstraní** nebo **zžitkuje**, nebo jinak její propadnutí **zmaří**, může mu být uloženo propadnutí náhradní hodnoty, a to až do výše, která odpovídá hodnotě takové věci. Tato propadlá hodnota pak připadá **státu**. Pokud je věc i

⁹⁶ R 48/2006-II.

⁹⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, str. 919-920.

jen zčásti znehodnocena, učiněna neupotřebitelnou nebo odstraněna, může být vedle propadnutí náhradní hodnoty uloženo propadnutí věci (§ 71, odst. 1,2,3).

Propadnutí náhradní hodnoty je **náhradním trestem** ve vztahu k trestu propadnutí věci. Náhradní hodnotou se rozumí zejména peněžní ekvivalent, soudem je stanoven zpravidla v peněžní částce, ovšem zákon umožňuje i zvolit jako náhradní hodnotu jinou hodnotu, která bude odpovídat ceně původní věci. Pokud by snad pachatel znemožňoval zjištění hodnoty věci, může soud určit její cenu prostřednictvím odborného vyjádření nebo znaleckého posudku.⁹⁸

4.3.4 Výkon trestu propadnutí věci

Výkon tohoto trestu je ošetřen § 349b TŘ, který se dotýká i možnosti **zajištění majetku** pro účely trestního řízení, jestliže byla daná věc určena nebo užita ke spáchání trestného činu nebo je výnosem z trestné činnosti. Jedná se zejména o instituty vydání a odnětí věci, zajištění peněžních prostředků na účtu u banky nebo u jiné finanční instituce, zajištění zaknihovaných cenných papírů, zajištění nemovitosti atd. (viz § 78-79f TŘ). Postup při výkonu zajištění věcí, na které se vztahuje trest propadnutí věci, je předmětem zákona č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věci v trestním řízení a o změně některých zákonů.⁹⁹

4.4.1 Ochranné opatření zabránění věci dle současné právní úpravy

Vzhledem k zaměření této práce na majetkové tresty je nezbytné poukázat na úzkou **souvislost** mezi majetkovými tresty, konkrétně propadnutím věci, a ochranným opatřením **zabránění věci**, které je dle § 101 TZ možné uložit. Tento institut je obdobou podobných institutů i v dalších demokratických státech, např. v Německu (viz např. § 74d německého trestního zákoníku). Pokud totiž dojde v trestním řízení k tomu, že nejsou splněny podmínky pro uložení trestu propadnutí věci, mohou být splněny podmínky pro uložení tohoto ochranného opatření a v důsledku tak je zamezeno neoprávněnému obohacení pachatele, jemu blízkých osob, převádění majetku na jiné apod. „Z obsahu věty první ustanovení § 101 odst. 1 TrZ vyplývá, že předmětem zabránění může být výlučně jen taková věc nebo jiná majetková hodnota, která je k spáchanému činu v některém ze

⁹⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, str. 923-926.

⁹⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, str. 910-913.

vztahů uvedených v § 70 odst. 1 písm. a) TrZ, a která by jinak mohla být prohlášena podle tohoto ustanovení za propadlou, kdyby byly splněny všechny podmínky nezbytné k uložení trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty.¹⁰⁰ Účelem tohoto ochranného opatření je ochrana společnosti tím, že pachateli nebo jiným osobám jsou **odňaty** obecně nebezpečné věci (např. zbraně, narkotika) nebo jiné věci sloužící k páčání trestných činů (např. peníze určené k páčání další trestné činnosti) a dále **odčerpání výnosů z trestné činnosti** (např. věci pocházející z trestné činnosti, peníze a další hodnoty získané v rámci organizovaného zločinu).¹⁰¹ Zabráni věci je proto jakousi **další možností**, pokud zákon neumožní soudu uložit trest propadnutí věci, v zabránění pachateli nezákonně obohacovat sebe nebo jiné. Proto by jeho význam neměl být podceňován.

4.4.2 Podmínky pro uložení ochranného opatření zabráni věci

Předmětem ochranného opatření zabráni věci (§101 TZ) je věc, která by podle § 70 odst. 1 TZ mohla být předmětem trestu propadnutí věci, ale takový trest pachateli **nebyl uložen**. V zásadě se jedná o **fakultativní** ochranné opatření, kdy až na výjimku § 101 odst. 3 TZ (viz níže) nestanovuje povinnost toto opatření uložit a ve vztahu k trestu propadnutí věci se jedná o sankci **subsidiární**.

Předpokladem uložení **zabráni věci** je, že věc (§ 101 TZ):

- a) náleží pachateli, kterého **nelze stíhat** nebo **odsoudit** (např. došlo k zániku trestnosti v důsledku promlčení),
- b) náleží pachateli, od jehož potrestání osud **upustil**, nebo
- c) ohrožuje **bezpečnost lidí nebo majetku**, popř. společnosti, nebo hrozí nebezpečí, že bude sloužit ke spáchání zločinu – v tomto případě může věc náležet komukoli, nejen pachateli.

I bez výše uvedených podmínek soud může vyslovit zabráni věci v případě, že je **výnosem trestného činu**, byť nikoli bezprostředním (§ 101 odst. 2 TZ), **zejména**:

- a) byla-li věc získána **trestným činem** nebo jako **odměna** za něj a nenáleží-li pachateli,

¹⁰⁰ R 16/1966.

¹⁰¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, str. 1196.

- b) byla-li věc nabyta jinou osobou než pachatelem nebo je-li součástí majetku svěřenského fondu nebo podílového fondu a byla-li nabyta, byť jen zčásti, za věc, která byla získána trestným činem nebo jako odměna za něj, pokud hodnota věci, která byla získána trestným činem nebo jako odměna za něj, není ve vztahu k hodnotě nabyté věci zanedbatelná, nebo
- c) byla-li věc nabyta jinou osobou než pachatelem nebo je-li součástí majetku svěřenského fondu nebo podílového fondu a byla-li nabyta, byť jen zčásti, za věc, kterou pachatel, byť jen zčásti, nabyl za věc, která byla získána trestným činem nebo jako odměna za něj, pokud hodnota věci, která byla získána trestným činem nebo jako odměna za něj, není ve vztahu k hodnotě nabyté věci zanedbatelná.

Soud bude **vždy povinen uložit** ochranné opatření zabráni věci pachateli nebo jiné osobě, která drží věc, vůči níž lze toto ochranné opatření uplatnit, v **rozporu** se zvláštním předpisem (§ 101 odst. 3 TZ).

Místo zabráni věci pak dále soud může uložit další **povinnosti** specifikované v § 101 odst. 4 TZ. Stejně jako u trestu propadnutí věci i zde platí zákaz zcizení zabrané věci nebo jiné majetkové hodnoty, který zahrnuje i jiné dispozice směřující ke zmaření tohoto ochranného opatření, popř. povinností stanovených § 101 odst. 4 TZ (zákaz se vztahuje na zničení, poškození, znehodnocení, zcizení, učinění neupotřebitelnou, odstranění, zužitkování apod.)

Pokud není splněna soudem uložená povinnost, může soud uložit **zabráni náhradní hodnoty** až do výše, která odpovídá hodnotě takové věci (§ 102 TZ).

TZ také v § 103 upravuje **zabráni spisů a zařízení**, půjde pak především o spisy, jejichž obsahem může dojít ke spáchání trestného činu šíření pornografie, zvláště dětské (§ 191, 192 TZ), nebo tzv. rasových trestných činů, jako je hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob (§ 355 TZ), podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo omezování jejich práv a svobod (§ 356 TZ) apod. Předmětem zabráni, které se provádí podle § 101 odst. 1 TZ, jsou **spisy**, jejichž úmyslné rozšiřování při znalosti jejich obsahu by naplňovalo znaky některého trestného činu a dále zařízení použité nebo určené ke **zhotovení** takových spisů. Zabráni však vztahuje na kus spisu nebo spisy, které jsou v držení osob spolupůsobilých při jejich rozšiřování nebo při jejich přípravě k rozšiřování nebo byly zveřejněny nebo ještě nebyly doručeny příjemci (§ 103 odst. 2 TZ). Zabráni je

tedy možno uložit pouze ve vztahu k spisům, které nedrží konečný spotřebitel, jenž je nehodlá šířit ani zveřejňovat, a drží je pouze za **soukromým** účelem.¹⁰²

Ochranné opatření zabrání věci tak doplňuje trest propadnutí věci tak, aby bylo možné dosáhnout v rámci potrestání pachatele i na majetek a věci, které by nemohly být předmětem některého z majetkových trestů.

¹⁰² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, str. 1209-1217.

5 MAJETKOVÉ TRESTY PRO PRÁVNICKÉ OSOBY

1.1.2012 nabyl účinnosti zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (ZTOPO), zároveň byl přijat zákon č. 420/2011 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o **trestní odpovědnosti právnických osob**. Je třeba poznamenat, že zákon byl dlouho očekávaným krokem, ke kterému ČR měla přistoupit již nějaký čas, a dále bylo nutné splnit **mezinárodní závazky**, které plynuly z mezinárodních smluv a právních předpisů EU. ČR byla posledním ze států, které trestní odpovědnost PO neměly upravenou. Právní úprava se dotýká podmínek trestní odpovědnosti PO, trestů a ochranných opatření, která jim mohou být uložena a postupu v řízení proti PO. Samozřejmě, že zákon navazuje na další předpisy trestního práva, především TZ a TŘ, a obsahuje jak předpisy práva hmotného, tak procesního.

Podle ZTOPO se trestnost činu spáchaného na území ČR posuzuje u právnické osoby, která má v ČR **sídlo** nebo zde má umístěný **podnik** nebo **organizační složku** nebo zde vykonává **činnost** nebo zde má **majetek**. Trestně odpovědné přitom nejsou Česká republika a územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci (§ 2 odst. 1, § 4, § 6 odst. 1 ZTOPO). Dále zákon taxativně určuje **78 trestných činů**, které jsou u PO postihovány, jednotlivé skutkové podstaty pak jsou upraveny TZ. Mezi těmito trestnými činy jsou ty proti majetku, hospodářské, daňové, proti životnímu prostředí a proti pořádku ve věcech veřejných, ale i takové, které postihují sexuální vykořisťování dětí, obchod s lidmi nebo ty rasově motivované.¹⁰³

5.1 Podmínky uložení trestu právnické osobě

Za spáchání trestných činů lze PO uložit **tresty** (viz násl. kap.) a **ochranná opatření**, přičemž zákon zdůrazňuje požadavek **přiměřenosti** při jejich ukládání, povinnost přihlídnout k **povaze a závažnosti trestného činu**, k poměrům PO, včetně její dosavadní činnosti a k jejím majetkovým poměrům. Dalším podstatným kritériem je také skutečnost, zda PO vykonává činnost ve **veřejném zájmu**, který má jen obtížně nahraditelný význam pro národní hospodářství, bezpečnost nebo obranu. Soud musí dále přihlídnout ke snaze PO nahradit způsobenou **škodu** nebo jiné škodlivé **následky** a dále k **důsledkům**, které může mít uložený trest na třetí osoby, zejména **poškozené** trestným

¹⁰³ SCHEINOST, M.; HÁKOVÁ, L.; HUMALÁKOVÁ, J.; KOTULAN, P.; ROZUM, J.; TOMÁŠEK J. & VLACH J. *Trestní sankce a jejich odraz v praxi, tisku a názorech veřejnosti*. Praha:Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2013, str. 45.

činem a **věřitele**, jejichž pohledávky vznikly v dobré víře a s trestnou činností PO nesouvisí (§ 14 ZTOPO). Dále se přihlíží ke stejným okolnostem jako při trestání fyzických osob, zohledňují se tedy např. polehčující a přitěžující okolnosti dle § 41, 42 TZ, pokud to ovšem není vyloučeno povahou právnické osoby.

5.2 Majetkové tresty ukládané právnickým osobám

Sankce pro PO lze rozdělit do **tří skupin**:

- a) sankce **zakazující** nebo **omezující činnost** právnické osoby – sem patří trest zrušení PO, zákaz činnosti, zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo veřejné soutěži, zákaz přijímání dotací a subvencí
- b) **sankce majetkové a peněžní** – propadnutí majetku, peněžitý trest, propadnutí věci
- c) sankce **uveřejnění rozsudku**

Za trestné činy lze dále uložit **ochranné opatření**, a sice zabránění věci (§ 26 ZTOPO).

Trest propadnutí majetku může soud PO uložit, pokud odsuzuje právnickou osobu za **zvlášť závažný zločin**, kterým pro sebe nebo pro jiného získala nebo se snažila získat **majetkový prospěch**. Pokud nejsou splněny tyto podmínky, pak je možné tento trest uložit, jsou-li splněny podmínky stanovené TZ za spáchaný zločin (§ 15 odst. 1 písm. c), § 17 ZTOPO). Tento trest evidentně míří na nejtěžší zločiny páchané PO, a to zejména **organizovaný zločin**, v praxi však jeho využití zatím značně pokulhává a jeho dosahu na velké kauzy hospodářské kriminality se zatím dle mého názoru nepodařilo docílit.

Peněžitý trest by dle důvodové zprávy k zákonu¹⁰⁴ měl být tím **nejčastěji** ukládaným, přičemž způsob jeho vyměření prostřednictvím **denních sazeb** je podobný jako v případě fyzických osob v TZ, ovšem vzhledem k možnostem PO jsou sazby **vyšší** než u fyzických osob. Denní sazba v případě PO činí nejméně 1 000 Kč, nejvíce pak 2 000 000 Kč, soud vždy zohlední majetkové poměry PO.

U trestu propadnutí majetku i peněžitého trestu pro PO je podstatnou okolností, pokud by byla odsouzenou osobou **banka** nebo **zahraniční banka** a další zákonem vymezené PO (§ 17, 18 ZTOPO). V těchto případech by se k možnostem a důsledkům uložení trestu

¹⁰⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb. [online, cit. 9.11.2015], str. 48, dostupná z www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=69428

musela vyjádřit Česká národní banka, stejně tak u pojišťovny, zajišťovny, penzijního fondu atd.

U trestu propadnutí věci, příp. propadnutí náhradní hodnoty jsou podmínky uložení i výkonu totožné s těmi v TZ.¹⁰⁵

5.3 Statistika ukládání majetkových trestů právnickým osobám

V roce **2014** v ČR zahájeno trestní řízení proti **626 PO** (o 13 PO více než v roce 2013), před soudem však nakonec skončilo jen 77 z nich.¹⁰⁶ Podle statistik Ministerstva spravedlnosti ČR bylo v roce 2014 ze 33 PO pravomocně odsouzeno k trestu propadnutí majetku 0 PO, k peněžitému trestu 8 PO, k propadnutí věci nebo k propadnutí jiné majetkové hodnoty 0 PO.

Zajímavým pohledem na necelé **4 roky praxe českých soudů** od doby účinnosti ZTOPO je následující shrnutí: v roce **2012** nebyl žádné PO udělena ani jedna sankce, zahájeno bylo celkem 20 případů trestního stíhání PO. V roce **2013** byly pravomocně uloženy PO 3 tresty, a to dvakrát trest uveřejnění rozsudku a jednou peněžité trest. V roce **2014** pak bylo uloženo 22 trestů, z toho v 8 případech byl uložen peněžité trest, v dalších třech případech pak byl uložen vedle trestu uveřejnění rozsudku. V letech 2012-2014 byl **nejčastěji** ukládaným trestem peněžité trest, a to 10x (40% celkového množství pravomocně uložených trestů). V pěti takových rozhodnutích soudu se částky peněžitého trestu pohybovaly mezi 10 000-30 000,- Kč, nejčastější výší pak bylo 20 000,- Kč. Z hlediska praxe se jako ukázka toho, že soudy ani zdaleka **nevyužívají potenciál** ukládání peněžitých trestů PO, jeví případ Městského soudu v Brně¹⁰⁷, v jehož rámci byl trestním příkazem PO uložen peněžité trest 10 000,- Kč (10 denních sazeb ve výši 1 000,- Kč) za přečin neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné

¹⁰⁵ SCHEINOST, M.; HÁKOVÁ, L.; HUMALÁKOVÁ, J.; KOTULAN, P.; ROZUM, J.; TOMÁŠEK J. & VLACH J. *Trestní sankce a jejich odraz v praxi, tisku a názorech veřejnosti*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2013, str. 46-48.

¹⁰⁶ Česká justice: Počet trestně stíhaných firem stoupá, nejvíce jich je v Praze a v Hodoníně. [online, cit. 13.11.2015], dostupné z <http://www.ceska-justice.cz/2015/07/pocet-trestne-stihanych-firem-stoupa-nejvice-jich-je-v-praze-a-v-hodonine/>

¹⁰⁷ Rozhodnutí Městského soudu v Brně ze dne 31.5.2013, sp.zn. 10 T 87-2013.

platby dle § 241 odst. 1 písm. a) TZ. Přitom celková výše neodvedeného pojistného činila 56 779,- Kč.¹⁰⁸

Celkově z uvedených informací vyplývá, že ne příliš často užívané majetkové tresty pro právnické osoby zřejmě nijak neohrožují trestnou činnost PO a jen stěží si lze představit, že by byla tak nízká, že by jejich trestání odpovídalo realitě. Spíše se lze domnívat, že se velkou část tohoto druhu kriminality **nepodaří odhalit**, natož tyto PO obžalovat a docílit jejich odsouzení. V tomto ohledu tak mají orgány činné v trestním řízení velké pole působnosti a lze se jen domnívat, že s přibývajícimi léty od účinnosti ZTOPO bude odhalených případů trestné činnosti PO **přibývat**. I za tyto necelé 3 roky zde určitý posun však zaznamenat lze.

¹⁰⁸ TIBITANZLOVÁ, A. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: pohled na sankcionování právnických osob v praxi českých soudů. [online, cit. 11.11.2015], dostupné z <http://www.epravo.cz/top/clanky/zakon-o-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-a-rizeni-proti-nim-pohled-na-sankcionovani-pravnickych-osob-v-praxi-ceskych-soudu-98726.html?mail>

6 MAJETKOVÁ SANKČNÍ OPATŘENÍ UKLÁDANÁ MLADISTVÝM

Od roku 2004 je účinný zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže, ZSVM). Ten upravuje zvláštní podmínky vzniku trestní odpovědnosti mladistvých pachatelů a také důsledky deliktu **mladistvého**. Právní úprava se výrazně **odlišuje** od trestání dospělých, především svým účelem – u mladistvých je totiž hlavním účelem vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého vzhledem k jeho stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, rodinné situaci a prostředí mladistvého, zdůrazněn je tedy výchovný účel nápravy.¹⁰⁹ ZSVM je ve vztahu **speciality** k TZ.

6.1 Opatření ukládaná mladistvým

ZSVM je založen na **monismu** trestních sankcí, který tvoří odstupňovaný a vnitřně provázaný systém **opatření** jako právních následků provinění (trestný čin spáchaný mladistvým,¹¹⁰ § 6 odst. 1 ZSVM) a činů jinak trestných. Opatření je možné dělit na:

- a) **výchovná opatření** – **5 druhů** výchovných opatření cílí na **usměrnění** způsobu života mladistvého žádoucím způsobem, jejich smyslem není represe, jsou v podstatě **nejmírnějším** druhem opatření. Patří sem dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení, napomenutí s výstrahou (§ 16-20 ZSVM).
- b) **ochranná opatření** – stejně jako v TZ jsou ochrannými opatřeními ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabrání věci (zabraní náhradní hodnoty), ZSVM pak zvlášť upravuje **ochrannou výchovu**
- c) **trestní opatření** – nejpřísnější druh trestněprávních následků provinění, který na rozdíl od předchozích dvou obsahuje **negativní hodnocení** spáchaného provinění a osoby mladistvého. Podstatným rysem je způsobení **újmy**

¹⁰⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část*. 3.vyd. Praha:Leges, 2013, str. 477-478.

¹¹⁰ Mládeží dle ZSVM jsou děti a mladiství. Mladistvým je ten, kdo v době spáchaní provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku, dítětem mladším patnácti let ten, kdo v době spáchaní činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku. (§ 2 odst. 1 ZSVM).

mladistvému, ale jen se zřetelem k účelu opatření ukládaných mladistvému. Vzhledem k zaměření této práce uvádím pouze ta trestní opatření, která mladistvému způsobují újmu na majetku: peněžité opatření, peněžité opatření s nepodmíněným odkladem výkonu, propadnutí věci.¹¹¹

6.2 Trestní opatření pro mladistvé způsobující újmu na majetku

Peněžité opatření dle § 27 ZSVM je možné mladistvému uložit za stejných podmínek jako peněžítý trest pro dospělého pachatele, zvláštní podmínkou však je, aby mladistvý byl v době rozhodnutí soudu **výdělečně činný**, a nebo uložení tohoto trestního opatření umožňují jeho **majetkové poměry**. Opatření má také formu **denních sazeb**, kterých je možné udělit 10-365 (tj. poloviční počet než u dospělých pachatelů), výše denní sazby pak je v rozmezí 100 - 5 000 Kč. I u peněžitého opatření je pro případ, že by nebylo ve stanovené lhůtě vykonáno, uloženo **náhradní trestní opatření odnětí svobody**, to nesmí převyšovat 1 rok odnětí svobody a nesmí ani spolu s uloženým trestním opatřením odnětí svobody přesahovat horní hranici trestní sazby snížené dle § 31 odst. 1 ZSVM. Po právní moci rozhodnutí o uložení peněžitého opatření a vyjádření mladistvého může soud rozhodnout, že jeho nevykonaný zbytek nebo zaplacení bude nahrazen tím, že mladistvý odsouzený vykoná **obecně prospěšnou činnost** v rámci probačního programu (§ 17 odst. 1,2 ZSVM) nebo **společensky prospěšnou činnost** v rámci výchovné povinnosti (§ 18 odst. 1 písm. c ZSVM).

Podstatným rozdílem od podmínek uložení peněžitého trestu pachatelům dle TZ je u mladistvých možnost **podmíněného odložení** jeho výkonu. To je vázáno na splnění některé ze **dvou podmínek**:

- a) vzhledem k osobě mladistvého, jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje, a k okolnostem případu se má důvodně za to, že **účelu** trestního opatření bude dosaženo i **bez** jeho výkonu, a nebo
- b) soud přijme **záruku** za nápravu mladistvého a vzhledem k výchovnému vlivu toho, kdo se zaručil, má důvodně za to, že účelu trestního opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu). Soud v rámci tohoto trestního opatření musí stanovit **zkušební dobu** až tří let - pokud mladistvý nevede řádný život, soud rozhodne,

¹¹¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část.* 3.vyd. Praha:Leges, 2013, str. 481-494.

že se peněžité opatření **vykoná**, a to případně již během zkušební doby (§ 30 odst. 1 ZSVM). V rámci tohoto rozhodnutí musí zároveň rozhodnout o náhradním trestním opatření odnětí svobody pro případ, že peněžité opatření nebude vykonáno (§ 30 odst. 5 ZSVM). Pokud mladistvý řádný život vede, soud pro mládež vysloví, že se mladistvý **osvědčil**.

Propadnutí věci je i pro mladistvé upraveno TZ.

Myslím si, že zákonná úprava trestání mladistvých je značně rozporuplná, a to především proto, že na jedné straně zákon umožňuje trestat mladistvé na jejich majetkových zájmech, ale na druhé straně je zcela evidentní, že jen malé procento z nich má šanci mít vlastní zdroje k tomu, aby mohli takový trest podstoupit. **Překážkou**, která se v současnosti nabízí vzhledem ke každodenní činnosti mladých lidí ve stávající společnosti, je velmi **omezená možnost** opatřit si své **vlastní zdroje** a pravděpodobnost, že mladistvý bude výdělečně činný, není příliš velká. Proto netvrdím, že trestání na majetku by obecně mělo být běžným trestem pro mladistvého a jiná opatření, směřující k nápravě, budou určitě vhodnější. A to na rozdíl od dospělých pachatelů, kde jsou majetkové tresty mnohem aktuálnější.

7 MAJETKOVÉ TRESTY A JEJICH VZTAH K OSOBE POŠKOZENÉHO

Při úvahách o trestech způsobujících újmu na majetku se nabízí otázka, jakým způsobem je řešena újma na majetku (a nejen na něm, podstatný je i nemajetkový aspekt újmy) u osob, které jsou trestnou činností negativně ovlivněny a poškozeny. **Poškozeným**¹¹² je dle § 43 odst. 1 TŘ ten, komu byla trestným činem způsobena **majetková škoda** (tj. majetková újma vyjádřitelná v penězích a záležející ve zmenšení majetku poškozeného nebo v neuskutečněném přínosu do majetku poškozeného), ten, komu bylo **ublíženo na zdraví** (bez ohledu na to, zda skutečně majetková škoda vznikla) nebo komu byla způsobena **nemajetková újma** (např. křivě obviněná osoba) a ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem **obohatil**. Tito poškození mají oprávnění navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost tuto újmu **nahradiť**, příp. vydat bezdůvodné obohacení, v tzv. **adhezním řízení** v rámci trestního řízení. Takový návrh je však třeba učinit nejpozději u **hlavního líčení** před zahájením dokazování a je samozřejmě nutné jej doložit (§ 43 odst. 3 TŘ). Nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení musí být **uplatněn** vůči určité osobě, určitému obviněnému, obzvláště pokud je v daném případě více obviněných a koná-li se v ní společné řízení.¹¹³

Pokud tomu nebrání zákon, soud uloží obžalovanému vždy povinnost k náhradě škody nebo vydání bezdůvodného obohacení, jestliže je výše škody nebo rozsah bezdůvodného obohacení součástí **popisu skutku** uvedeného ve výroku rozsudku, jímž se obžalovaný uznává vinným a škoda v této výši nebyla dosud uhrazena, příp. nebylo vydáno bezdůvodné obohacení (§ 228 odst. 1 TŘ). Pokud je poškozenému nárok přiznán jen **zčásti**, odkáže jej soud se zbytkem nároku na řízení ve věcech občanskoprávních (§ 229 odst. 1 TŘ).

Pokud dokazování nepřináší podklad pro to, aby bylo rozhodnuto o povinnosti odsouzeného nahradit majetkovou škodu, nemajetkovou újmu nebo vydat bezdůvodné obohacení, nebo pokud by další dokazování potřebné pro takové zjištění přineslo

¹¹² Procesní termín poškozený je třeba oddělovat od pojmu „oběť“ u zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestné činnosti.

¹¹³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část*. 3. vyd. Praha:Leges, 2013, str. 268-276.

nepřiměřené prodloužení trestního řízení, odkáže soud poškozeného na řízení ve věcech **občanskoprávních**, popř. na řízení před jiným orgánem (§ 221 odst. 1 TŘ).

7.1 Nárok poškozeného při uložení majetkového trestu odsouzenému

Pokud se jedná o nároky osob poškozených trestnou činností pachatele, trestní řád jim poskytuje **ochranu** tím, že omezuje možnost vymáhat peněžitý trest, pokud by tím mělo být zmařeno uspokojení přiznaného nároku poškozeného na náhradu škody (§ 343, odst. 3 TŘ). To ovšem nezabraňuje situacím, kdy odsouzený dobrovolně zaplatí peněžitý trest, a to na úkor uspokojení nároků poškozeného. Ochrana nároků poškozeného tak vyplývá pouze z **obecného principu** pro ukládání sankcí § 38 odst. 3 TZ¹¹⁴ a de lege ferenda by bylo nanejvýš vhodné, aby zákon soudu výslovně **přikazoval** při určování výše denní sazby přihlédnout k majetkovým nárokům třetích osob vůči pachateli. Právní úprava by se měla snažit minimalizovat dopady zásah peněžitého trestu do práv jiných osob, v tomto případě poškozeného. Určení výše denní sazby **odhadem** soudu (§ 68 odst. 4 TZ) by také mělo zabránit průtahům trestního řízení při zjišťování nároků třetích osob vůči pachateli.¹¹⁵

Jaké jsou tedy prostředky pro **zohlednění zájmů** poškozených osob? Především je to možnost soudu zahrnout do rozhodování tyto skutečnosti při volbě vhodného **druhu trestu**, tj. nikoli takového, který nepříznivě ovlivňuje schopnost odsouzeného nahradit poškozenému škodu. Tedy je třeba dávat přednost trestu nespojenému s odnětím svobody, pokud je to možné, neboť pachatel pak bude mít více možností, jak škodu nahradit (zůstane ve svém zaměstnání, budou zachovány jeho sociální vazby). Pachatele je dále vhodné vést k uspokojení práv poškozených také uložení přiměřených **omezení** či **povinností** stanovených § 48 odst. 4 TZ, které jej mají vést k řádnému životu. Zejména by se mohlo jednat o uložení povinnosti uhradit dlužné výživné nebo jinou částku, poskytnout poškozenému přiměřené **zadostiučinění** apod.¹¹⁶ Pokud by připadalo

¹¹⁴ Při ukládání trestních sankcí se přihlédne i k právem chráněným zájmům osob poškozených trestným činem.

¹¹⁵ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 1.vyd. Praha:Leges, 2011, str. 267-268.

¹¹⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vyd. Praha:C.H.Beck, 2012, str. 507-508.

v daném případě v úvahu uložení ochranného opatření zabrání věci, i zde je nezbytné zahrnout do úvahy nárok poškozeného.¹¹⁷

V tomto ohledu je nezbytné zdůraznit, že poškozený musí k vymáhání svého nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy přistoupit **do 3 měsíců** ode dne, kdy nabyl právní moci **rozsudek**, jímž byl uložen peněžitý trest. Pokud tak poškozený neučiní, může být peněžitý trest vymáhán bez ohledu na nárok poškozeného (§ 343 odst. 3 TŘ).

Vanduchová¹¹⁸ zmiňuje na dle mého názoru zcela vhodný návrh na vytvoření zvláštního **fondů** financovaného z peněžitých trestů, který by uspokojoval nároky poškozeného v případě, že odsouzený mu neposkytl náhradu škody.

Nárok poškozeného je tedy legitimním požadavkem v rámci trestního řízení a majetkové tresty soudy musí ukládat tak, aby **nezasahovaly** do **nároků** těchto osob. TZ i TŘ nevymezují tuto povinnost doslovně, ale z výše uvedeného jde jasně dovodit **přednost** náhrady škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení poškozenému před uložení majetkového trestu v takové výši, že by byl nárok poškozené osoby ohrožen.

¹¹⁷ 1 Tz 53/1959 – Nejvyšší soud.

¹¹⁸ VANDUCHOVÁ, M. Peněžitý trest – praxí nedocenená alternativa trestu odnětí svobody? In: Vanduchová, M.; GRIVNA, T. *Pocta Otovi Novotnému k 80.narozeninám*. Praha:ASPI, 2008, str. 431.

8 STATISTIKA VYUŽÍVÁNÍ MAJETKOVÝCH TRESTŮ

Významnou součástí mapování majetkových trestů v českém právním prostředí je i **statistika** četnosti jejich využívání. V této kapitole se zaměřím pouze na trest **peněžitý**, neboť statistika trestu propadnutí majetku a propadnutí věci není pro tyto jednotlivé tresty k dispozici (Ministerstvo spravedlnosti je ve svých statistických ročenkách zahrnuje spolu s jinými druhy trestů a není tak možné rozlišit, kolik jich v posledních letech bylo ukládáno). Trest **propadnutí majetku** se mi podařilo dohledat jen ve statistických ročenkách za roky 2005 (neuložen vůbec), 2006 (uložen jednou), 2007 (uložen jednou). V tomto směru je tedy evidentní, že přestože se jistě neočekává jeho ukládání v nějaké větší míře (podmínky jeho uložení jsou poměrně přísné), v praxi nenachází téměř žádné uplatnění. **Trest propadnutí věci** v letech 2005-2007 zaznamenal větší frekvenci ukládání (mezi 65-95 ročně). Pochopitelně je tento trest mnohem **frekventovanější** (podmínky jeho vymezení nejsou tak úzké, více pachatelů splňuje kritéria pro odsouzení k tomuto trestu).

8.1 Peněžitý trest

Následující tabulka¹¹⁹ podává statistický obraz ukládání peněžitého trestu **od roku 1990**:

Rok	Počet peněžitých trestů	% z celkového počtu trestů
1990	3153	16,7
1991	3369	12,0
1992	3551	11,4
1993	4591	13,1
1994	5648	10,9
1995	4978	9,1
1996	4734	8,2
1997	4703	7,9

¹¹⁹ Statistická ročenka kriminality a soudních agend [online, cit. 13.11.2015], dostupné z <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>

1998	2634	4,9
1999	3370	5,4
2000	3571	5,6
2001	3324	5,5
2002	3500	5,4
2003	2941	4,4
2004	2913	4,3
2005	2663	3,9
2006	2678	3,9
2007	4552	6,0
2008	5307	7,0
2009	5280	7,2
2010	3462	4,9
2011	3078	4,4
2012	2847	4,0
2013	2491	3,2
2014	2569	3,5

Tabulka osvětluje, že situace byla značně odlišná počátkem 90.let, kdy byl peněžitý trest mnohem využívanější – jednalo se patrně o důsledek zpřísnění trestní represe a také inflace. Naopak čím blíže současnosti, tím počet jeho uložení **ubývá**.

Ščerba¹²⁰ osvětluje větší **nárůst** ukládání peněžitého trestu v letech **2006-2009** (meziročně o více než 3%) novelou č. 415/2005 Sb., která do TZ přinesla novou skutkovou podstatu trestného činu řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění a zpřísnila znění skutkové podstaty trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky. Tyto trestné činy soudy hojně trestaly právě peněžitým trestem,¹²¹ což je ovšem alarmující

¹²⁰ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 1.vyd.

Praha:Leges, 2011, str. 427-429.

¹²¹ Za trestný čin řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění byl v roce 2007 peněžitý trest uložen v 19,6% ze všech peněžitých trestů v tomto roce, v roce 2008 to bylo 21,1% a v roce 2009 20%.

vzhledem ke skutečnosti, že dříve mohly sankce za takové přestupky postihovat orgány konající přestupkové řízení a z tohoto pohledu se jeví jako správné, že stávající TZ již tuto skutkovou podstatu neobsahuje. Co se týče peněžitého trestu a poklesu jeho ukládání v letech 2010-2011, v tomto období jejich podíl v rámci ukládaných trestů znatelně poklesl. To souvisí s mírným **zúžením** trestní odpovědnosti za trestné činy spáchané **v dopravě** – došlo k vypuštění trestného činu řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění¹²² a dále trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky dle § 274 TZ může být spáchán pouze **úmyslně**. Pokles podílu peněžitých trestů by mohl být také důkazem oslabení autority náhradního trestu odnětí svobody v důsledku návratu k modelu vymáhání peněžitého trestu v případě nezaplacení. Poklesu nezabránilo ani ustanovení § 39 odst. 7 TZ, podle kterého soud zásadně musí uložit majetkovou sankci, pokud pachatel získal nebo se snažil získat majetkový prospěch.

Jak je podrobněji uvedeno v následující kapitole, podstatný vliv na četnost ukládání majetkových sankcí, především peněžitého trestu, má i způsob jeho výměry v podobě denních sazeb a nedostatečná vůle ze strany soudů zákonnou úpravu uvádět do praxe.

¹²² Stojí za zmínku, že v současné době tento postih podobného jednání znovu existuje v podobě trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. a) TZ.

9 VYUŽITÍ MAJETKOVÝCH TRESTŮ V SOUČASNOSTI

V této kapitole se pokusím osvětlit, jak jsou ze strany odborníků hodnoceny majetkové tresty v současné době, jaké jsou jejich možnosti, ale i nevýhody a co by de lege ferenda mohlo přinést zlepšení současné situace na poli trestání v majetkové oblasti.

9.1 Zhodnocení trestu propadnutí majetku v praxi

U trestu propadnutí majetku se zřejmě nepočítá s tím, že by se jednalo o hojně využívanou možnost sankcionování pachatele. Tomu nasvědčují poměrně úzce vymezené podmínky jeho uložení a dále mnohem menší procento jeho ukládání ve srovnání s ostatními majetkovými tresty. Přesto bych se pokusila upozornit na silné i stinné stránky tohoto trestu.

Otázkou, zda trest propadnutí majetku odpovídá obecným **představám** o spravedlnosti, se zabýval ve svém článku Král.¹²³ TZ dovoluje uložení trestu propadnutí majetku pouze pachateli trestného činu, a to buď **mimořádně** závažné trestné činnosti, nebo trestné činnosti, za níž podle zvl. části TZ lze trest uložit. Je evidentní, že se zde pro pachatele objevují možnosti, jak uložení trestu vyloučit nebo zeslabit jeho dopad – pokud pachatel **převádí majetek** na jiné osoby, zpravidla na příbuzné. Lze namítat, že těmto osobám může být uložen trest propadnutí věci – ovšem tam je nutné dokazovat podmínku § 70 odst. 2 písm. b). Zcela vyloučené je postihovat např. majetek pachatele, který převedl na nezletilé děti. TZ by měl umožnit uložit **trest i osobě, která přebírá od pachatele majetkové hodnoty** pocházející z trestné činnosti nebo z jejího výtěžku pořízené, u trestně odpovědné osoby by bylo třeba i na tuto skutečnost vztahovat zavinění. I když je v ČR možné zaznamenat opakovanou trestnou činnost, často organizovanou, která přináší pachatelům často závratné zisky, nekoresponduje s tím počet ukládaných trestů propadnutí majetku. Určitou brzdu představuje patrně i **pracný výkon tohoto trestu** a široká možnost soudního uvážení. Přitom je třeba zdůraznit, že v **mezinárodních dokumentech** (typicky Evropské konvence proti praní špinavých peněz), které jsou přijímány k potlačení nejvážnějších forem organizovaného zločinu, jsou kategorické požadavky majetkového postihu pachatelů většinou v podobě odčerpání výnosů trestné činnosti. Takový požadavek je nepochybně legitimní a je otázkou, zda aby se neměl více odrazit v právní úpravě – tj. zda by ustanovení o účelu trestu a podmínkách jeho uložení

¹²³ KRÁL, V. *K podmínkám ukládání trestu propadnutí majetku a k účinnosti zajištění majetku v trestním řízení*. Trestněprávní revue, 2002, č. 10, str. 281-284.

neměla více poukazovat na skutečnost, že pachatel získal mimořádně velký prospěch trestnou činností. Mezinárodní dokumenty často obsahují požadavek, aby justiční orgány států využívaly trestu propadnutí majetku nejen k odčerpání majetku získaného trestnou činností, ale i ale i pokud je nepochybné, že **pachatel významný prospěch získal, ale nepodařilo se jej fyzicky dohledat**. Takový postup odpovídá logice spravedlivého trestání a také se jedná o jistou obranu před případy, kdy pachatel včas zamete stopy a před orgány činnými v trestním řízení se jeví jako nemajetná osoba. K malému užívání propadnutí majetku tak kromě zmíněných důvodů vede i uznávání vžitého pravidla, že uložený trest musí být **vykonatelný** – tedy musí být reálná představa jeho vykonatelnosti již v době ukládání.

9.2 Zhodnocení peněžitého trestu v praxi

K peněžitému trestu a jeho dopadům v praxi existuje řada pramenů, i vzhledem k jeho častějšímu ukládání oproti jiným majetkovým trestům, zaměřím se proto na tento trest a jeho pozitiva i negativa podrobněji.

Předně je třeba upozornit na skutečnost, že peněžitý trest ve srovnání zejména se západními evropskými státy **nenachází v praxi** takové uplatnění. Přitom se jedná o jednu z nejosvědčenějších **alternativ** krátkodobého nepodmíněného trestu odnětí svobody, což dokládá i statistika (v Německu je peněžitý trest ukládán více než 80% odsouzených, ve Francii a ve Švýcarsku u 30% odsouzených, v Maďarsku téměř u 50% odsouzených a ve Finsku u více než 50% odsouzených).¹²⁴ Peněžitý trest má řadu předností, díky kterým by podle všech informací měl patřit mezi nejčastěji ukládané tresty – jaké jsou tedy jeho přednosti a naopak nedostatky?

9.2.1 Zhodnocení pozitiv a negativ peněžitého trestu

Uložení tohoto trestu nemá takové negativní dopady, ve srovnání s trestem odnětí svobody, na **sociální, pracovní a rodinné vazby** odsouzeného a umožňuje mu v jeho přirozeném prostředí **odčinit** spáchaný trestný čin. Náklady pro stát, spojené s výkonem trestu odnětí svobody, tu tedy zcela odpadají, navíc zůstává zachován způsob života odsouzeného, aniž by hrozila **rizika** běžně spojená s propuštěním z výkonu trestu.

¹²⁴ VANDUCHOVÁ, M. Peněžitý trest – praxí nedocenená alternativa trestu odnětí svobody? In: Vanduchová, M.; GRIVNA, T. *Pocta Otovi Novotnému k 80.narozeninám*. Praha: ASPI, 2008, str. 421-422.

Pachateli zůstává i jistá finanční úroveň, která napomáhá jeho resocializaci. Dezintegrační a stigmatizační účinky trestu odnětí svobody jsou tak u peněžitého trestu výrazně potlačeny. Další výhodou je jeho **odstupňovatelnost**, tj. přizpůsobení trestu osobním a majetkovým poměrům pachatele a možnost rozložit jeho výkon na delší časové období. Stát na peněžitém trestu vydělá, ten totiž tvoří příjem státního rozpočtu. Všechny tyto podmínky předurčují peněžitý trest k jeho častějšímu využití v praxi.

Naopak **nevýhodou** tohoto druhu trestu je jeho omezení na stanovenou újmu, trest neposkytuje žádná další vynutitelná opatření a na pachatele tak není kladen **tlak** usilovat o řádný život. Jedná se o sankci vhodnou zejména v případě **lehčí kriminality**, méně závažné až střední. Jistou obavu přináší i skutečnost, že majetek není ve společnosti rozdělen rovnoměrně a proto bude peněžitý trest působit **jinak** na chudé pachatele a jinak na bohaté. (Tuto situaci dle mého názoru dostatečně ošetřil systém denních pokut a již zmíněná odstupňovatelnost, pozn. autorky). S tím souvisí i fakt, že peněžitý trest často nepostihuje jen samotného pachatele, ale i jeho rodinu nebo osoby žijící ve společné domácnosti. Vedlejším negativním důsledkem peněžitého trestu je i riziko **kriminálního chování** pachatele v případě, že jeho finanční úroveň bude v důsledku trestu snížena na delší dobu a tak si prostředky začne opatřovat opět trestnou činností. Jiným negativním důsledkem peněžitého trestu je riziko, že zaplacení peněžitého trestu bude **převzato** třetí osobou.

Co je **příčinou** toho, že peněžitý trest nenachází v rámci rozhodování soudů uplatnění, které od něj podle západního vzoru mohlo být očekáváno? Institut pro kriminologii a sociální prevenci provedl v roce 2000 **výzkum**, kdy zjišťoval, co je v praxi překážkou většího využití peněžitého trestu v praxi a jednou z častých odpovědí bylo, že soudcům, státním zástupcům i probačním úředníkům je na překážku časová náročnost úkonů spojených s trestem – rozhodování o jeho odkladu, o povolení splátek, šetření pro upuštění od výkonu peněžitého trestu a nařízení náhradního trestu apod.¹²⁵

¹²⁵ VANDUCHOVÁ, M. Peněžitý trest – praxí nedocenená alternativa trestu odnětí svobody? In: Vanduchová, M.; GRIVNA, T. *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2008, str. 425-431.

9.2.2 Výzkum peněžitého trestu

K podobnému závěru došel svým průzkumem rozhodovací praxe soudů Drápal¹²⁶, když podrobil analýze **288 rozhodnutí** Obvodního soudu pro Prahu 2 a **19 rozhodnutí** Okresního soudu v Jeseníku, obojí z let 2009-2014, kterými byl pachateli uložen peněžitý trest. Výsledkem jeho průzkumu bylo, že peněžitý trest ve formě denních pokut není dnes ukládán tak, jak stanoví **zákon**, přesněji soudci nedodržují zákonem stanovený postup pro jeho stanovení. Za **příčiny** označuje následující: nedostatečně formulovaný zákon ve spojení s tím, že jeho přijetí nedoprovázely podpůrné materiály ve formě metodologických pomůcek pro stanovování výpočtů, absence zdůvodnění nové úpravy, celkově chybí přehlednost nové koncepce. Výsledkem také bylo zjištění, že soudci ukládají tresty podle jejich **závažnosti**, ale nikoli dle osobních a majetkových poměrů pachatele – Drápal doporučuje soudce přimět k využívání daňových příznání (na rozdíl od dosavadního zjišťování skrze Policii ČR) a dále vytvoření **metodiky** pro počítání výše denní sazby. Z rozhovorů se soudci plyne, že nejsou přesvědčeni o větší spravedlnosti a kvalitě stávající úpravy peněžitého trestu ve formě denních sazeb a dále potřeba pomoci s dohledáním skutečných příjmů pachatelů – jejich záměrná úprava a snižování jsou běžnou praxí. Výsledkem Drápalovy analýzy tak je fakt, že **soudy** na zákon příliš **nehledí** a panuje **nerovnost** v trestání mezi bohatými a chudými.

Dvě třetiny dotazovaných soudců (z celkového počtu 160 soudců okresních soudů) ve výzkumu **Institutu pro kriminologii a sociální prevenci** považují aktuální právní úpravu peněžitého trestu za horší než v předchozím TZ, a to především v souvislosti s úpravou přeměny nevykonaného peněžitého trestu podle § 69 odst. 2,3 TZ. Předmětem kritiky byla také zmiňovaná **nepřehlednost** a **nepraktičnost** ukládání trestu v denních sazbách a dále komplikace v podobě obligatorního vymáhání nezaplaceného peněžitého trestu (§343 TR) před jeho přeměnou v jiný trest. Někteří soudci naopak ocenili větší **variabilitu** systému denních sazeb. I státní zástupci považují současnou úpravu peněžitého trestu za horší než tu předchozí, také se kriticky zmínili o systému denních sazeb, poukazovali především na zbytečnou **složitost** takového způsobu výměry trestu a s ním spojeného nebezpečí obtížné srozumitelnosti pro odsouzeného. Mezi státními zástupci se však našli i **zastánci** systému denních sazeb. Někteří projeví nespokojenost

¹²⁶ DRÁPAL, J. *(Ne)fungující peněžitý trest a majetkové poměry pachatele*. Studentská vědecká odborná činnost. Praha, 2015.

s přeměnou nevykonaného peněžního trestu, ale jiní zase považují možnost přeměny za krok správným směrem.¹²⁷

Přestože se tedy zdá, že současná koncepce peněžitého trestu je plně dostačující k tomu, aby byl ukládán se stejnou frekvencí jako v zahraničí, v praxi tomu tak není.

K podobným závěrům docházím také na základě **zhodnocení praxe soudů** v oblasti ukládání a výkonu vybraných trestních sankcí v letech 2010 a 2011.¹²⁸ V rámci tohoto zhodnocení NS ČR konstatuje, že praxe soudů v oblasti peněžitých trestů a opatření je velmi **nevyrovnaná** a počty jejich uložení jsou značně **rozdílné**. Za pozitivní trend je označován obecně se zvyšující počet ukládaných peněžitých trestů, především vlivem ustanovení § 39 odst. 7 TZ, kdy má soud povinnost přihlídnout při stanovení druhu trestu a jeho výměry k tomu, že pachatel získal nebo se snažil získat trestným činem majetkový prospěch. Praktické využití nefunguje především kvůli **konkrétním okolnostem** jednotlivých trestních věcí a možnostem a poměrům obžalovaných – ti jsou často nemajetní bez pravidelného výdělku, dále by často uložení peněžitého trestu bylo na úkor nároku poškozených nebo vymožení náklad trestního řízení. Např. Krajský soud v Plzni poukázal na fakt, že dochází vlastně k poklesu frekvence ukládání peněžitých trestů a vyslovuje názor, že je to důsledek **ekonomické situace pachatelů**, když z hlediska soudců nedošlo k výrazným personálním změnám a nelze předpokládat, že by tentýž soudce razantně měnil rozhodovací praxi. Dále ze zhodnocení praxe také vyplynula potřeba zaměřit se nejen na peněžitý trest, ale i na ostatní majetkové tresty.

Zhodnocení bylo zaměřeno i na **zkušenosti** s aplikací § 68 odst. 4 TZ, tj. určení výše denní sazby peněžitého trestu **odhadem**. Praxe je opět velmi rozdílná, ale výše uložených peněžitých trestů je ve většině případů určena právě odhadem osudu a zkušenosti s tímto ustanovením tak lze hodnotit v zásadě pozitivně. V tomto ohledu tak ustanovení napomáhá soudní praxi zvláště tam, kde jsou údaje o majetkových poměrech pachatele kusé a nebo jím úmyslně zatajené.

¹²⁷ SCHEINOST, M. a kol. *Sankční politika pohledem praxe*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014.

¹²⁸ Zhodnocení praxe soudů v oblasti ukládání a výkonu vybraných trestních sankcí v letech 2010 a 2011 publ. pod č. 9/2014, str. 66 a násl.

Nedostatečně je také využíváno peněžité **opatření** u **mladistvých**, i když se na tom logicky podílí skutečnost, že jejich majetkové poměry nejsou uzpůsobeny k tomu, aby jim byl trest uložen.

Dále soudy nedostatečně využívají možnost uložení peněžitého trestu podle § 67 odst. 2 písm. b) TZ jako **alternativy** k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Lepší praxi by dále pomohlo, pokud by **státní zástupci** byli aktivnější při navrhování přiměřeného trestu majetkové povahy ve vhodných případech. Přitom již v přípravném řízení by měly policejní orgány opatřovat podklady pro ukládání trestů majetkové povahy vč. zjištění majetkových poměrů obviněného. Trestní kolegium NS ČR závěrem upozorňuje na nutnost upozornit na využívání celého **rozsahu** možné **výměry** peněžitého trestu, kdy vyšší peněžité tresty jsou ukládány spíše výjimečně. Tato výzva se týká především rozsáhlé hospodářské a majetkové trestné činnosti.

9.3 Zhodnocení trestu propadnutí věci v praxi

Analýza vybraných metodologických problémů spojených s odčerpáváním výnosů z trestné činnosti ukázala, že soudy před ukládáním trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty preferují spíše tresty peněžité, a to 2-3x častěji. Zdůvodňují to tak, že majetkový trest není možné vykonat pro **nepřítomnost majetku** u pachatele nebo jiné osoby a dále v žalobním návrhu nebývá dostatečně **zdůvodněno**, že majetkový prospěch je bezprostředně spojen s trestnou činností pachatele.¹²⁹

Trest propadnutí věci je velmi závislý na **konkrétních** podmínkách toho kterého případu, snad ještě více, než ostatní dva majetkové tresty. Není vhodný, pokud poškozený nemůže uspokojit svůj nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy způsobené trestným činem, resp. na vydání bezdůvodného obohacení jinak než věcí, která je **předmětem trestu**. V této situaci dle judikatury není na místě prohlásit takovou věc za propadlou.¹³⁰

Domnívám se ale, že trest propadnutí věci by měl nacházet významné uplatnění v případech, kdy pachatel využívá k trestné činnosti majetek získaný nelegálně nebo si za něj pořizuje majetkové hodnoty, samozřejmě nezákonně. I toto byl jeden z důvodů jeho

¹²⁹ Policejní akademie České republiky, Katedra kriminální policie. *Výnosy z trestné činnosti, jejich odhalování, identifikace a možnosti jejich odčerpání: sborník studií*. Praha: Scientia, 2010, str. 58-60.

¹³⁰ R 38/1977-III.

ustanovení a soudy by neměly opomíjet tuto jeho přednost, případně trvat na takovém dokazování, které pachatele dostatečně usvědčí tak, aby mu tento trest mohl být uložen.

10 VYBRANÉ ASPEKTY MAJETKOVÝCH TRESTŮ V ZAHRANIČÍCH PRÁVNÍCH ÚPRAVÁCH

České trestní právo a majetkové tresty, které je podle něj možné uložit, by v mnoha ohledech, především těch problematických, mohly najít inspiraci v zahraničních právních úpravách trestání na majetku. V následující kapitole si dovoluji přiblížit vybrané zajímavé aspekty majetkových trestů v jiných evropských státech, které by mohly nastínit řešení problematických bodů české právní úpravy nebo alespoň částečně odůvodnit o tolik vyšší četnost jejich ukládání.

Německý trestní zákon (StGB) poskytuje pro ukládání peněžitého trestu velmi široký prostor. Trest je stanoven u přečinů, pokud nejsou ohroženy zvýšenou trestní sazbou odnětí svobody, dále zásadně u všech trestných činů, pokud by měl soud vyměřit trest odnětí svobody nižší než šest měsíců. Významným aspektem je, že je vždy pojímán jako **alternativa k trestu odnětí svobody**, nesmí být tedy ukládán vedle trestu odnětí svobody (v nepodmíněné i podmíněné formě). Tento přístup vyhází z představy, že při kumulaci takových trestů existuje nebezpečí, že trest nebude přiměřený vině a přísná represe ztíží resocializaci pachatele. Podmíněné odsouzení ale může být kombinováno s povinností zaplatit peněžitou částku ve prospěch obecně prospěšného zařízení nebo státní poklady. Výjimku je představuje případ, kdy se pachatel činem obohatil nebo se o to pokusil a **kumulace** trestu odnětí svobody a peněžitého trestu je u daného pachatele **žádoucí** (se zřetelem k jeho osobním a hospodářským poměrům). Peněžitý trest se ukládá výlučně ve formě denních sazeb, pachatel je povinen zaplatit zásadně celou takto vyměřenou částku najednou, s určitými výjimkami. Pokud je peněžitý trest nedobytný, nastupuje náhradní trest odnětí svobody, alternativou k němu jsou obecně prospěšné práce. Peněžitý trest jako hlavní trest podle počtu odsouzených osob byl v letech 1960 – 2002 uložen v mnohem větším měřítku než v ČR, a to mezi 69 – 84%. Peněžitý trest tedy v německé soudní praxi značně dominuje, a to na úkor nepodmíněného trestu odnětí svobody, který byl výrazně omezen a představuje ve spektru ukládaných trestů řídký jev. K této významné **změně poměru** mezi nepodmíněným trestem odnětí svobody a peněžitým trestem došlo vlivem zásadní reformy trestního práva v roce 1969, kdy byla zavedena klauzule ultima ratio.¹³¹

¹³¹ VANDUCHOVÁ, M. *O systému trestů*. ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE – IURIDICA. 2006, č. 4, str. 15-19.

Ve **finském** trestním zákoně jsou často ukládané **pokuty** ve správním řízení, jedná se o peněžité trest zavedený do finského práva v roce 1983, ukládá se pouze za méně závažné delikty na úrovni přestupků spáchané v dopravě nebo znečištění odpadů. Vyměřuje se pevnou částkou, trest jsou oprávněny ukládat **policejní orgány**, ale na návrh osoby, které byl trest uložen, se případem zabývá **soud**. Pokutu není možné přeměnit na trest odnětí svobody. Peněžité trest ve formě denních pokut funguje ve Finsku od roku **1921**, jednalo se o první evropskou zemi, která tento systém zavedla. Denní pokuty se vyměřují podle **závažnosti** spáchaného činu, výše denní pokuty se určuje s ohledem na měsíční příjem pachatele a jeho **majetkové poměry**. Pokud má pachatel potíže se zaplacením, může být splatnost pokuty **prodloužena** nebo je povoleno pachateli splácet ji ve **splátkách**. Pokud ani pak nezplatí pachatel pokutu, lze ji **přeměnit** v trest odnětí svobody, přeměněný trest je pak možné ze zvláštních důvodů zmírnit nebo od jeho uložení upustit. Základ celé sankční politiky je ve Finsku tvořen pokutami, tento trest je ukládán v drtivé většině případů, v letech 1970, 1980, 1990, 2000, 2004 překračuje počet osob sankcionovaných pokutou 90% z celkové počtu uložených trestů. Tento fakt je ale také ovlivněn skutečností, že ve Finsku jsou zahrnuty do trestního práva i delikty, které jsou v našem právu správními delikty – i mezi tresty ukládanými soudy však představují pokuty většinu (v roce 1970 - 73%, v roce 1980 - 65%, v roce 2004 - 57%).¹³²

Rakouský trestní zákon (StGB) upravuje podmínky pro ukládání **peněžitého trestu** stručně, ale o to zajímavěji s mnoha podněty pro praxi v ČR. V rámci **alternativních opatření** má peněžité trest mnohem větší **význam** než v českém trestním právu, i proto, že tamější zákon nemá tak širokou škálu trestů. Peněžité trest má zde postavení hlavní alternativy trestu odnětí svobody a jsou-li splněny podmínky ustanovení § 37 StGB,¹³³ soud má dokonce **povinnost** uložit peněžité trest namísto trestu odnětí svobody. Způsob vyměrování peněžitého trestu je upraven § 19 StGB, systém stojí na výměře v **denních sazbách**, přičemž minimální výše peněžitého trestu jsou dvě denní sazby. Zákon tedy nestanovuje žádnou hranici počtu denních sazeb tak jako český TZ, ale u každé skutkové

¹³² VANDUCHOVÁ, M. *O systému trestů*. ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE – IURIDICA. 2006, č. 4, str. 19-24.

¹³³ Podle ustanovení § 37 StGB u trestných činů, za které lze uložit trest odnětí svobody nejvýše na pět let, lze v případech, kdy by soud jinak ukládal trest odnětí svobody nepřevyšující čest měsíců, uložit namísto toho peněžité trest v maximální výměře 360 denních sazeb, jestliže uložení trestu odnětí svobody není nutné k tomu, aby bylo pachateli zabráněno v další trestné činnosti nebo aby byly ostatní osoby odrazeny od páchaní trestných činů.

podstaty, u které je peněžitý trest připuštěn (možnost uložit peněžitý trest vyplývá čistě ze zvláštní části StGB, kde je u jednotlivých skutkových podstat uveden jako možná sankce), stanovuje **maximální počet** denních sazeb. Počet denních sazeb je v maximálním rozsahu 360 denních sazeb, 180 nebo 60 denních sazeb. Systém je tak propracovanější než ten český, ve kterém platí pro všechny trestné činy stejné rozpětí denních sazeb. Výhodou rakouského zákona je určité vodítko a **limit** pro stanovení počtu denních sazeb jako prostředku pro vyjádření **závažnosti** trestného činu v návaznosti na typovou závažnost. Na druhou stranu, peněžitý trest v Rakousku má pro alternativní tresty větší význam a logicky tak specifikuje závažnost trestných činů i skrze počet denních sazeb u peněžitého trestu.

Výše denní sazby je podle rakouského trestního zákona určována podle **osobních poměrů a výdělečných** možností pachatele, které existují v době rozsudku soudu první instance. U posuzování výdělečných možností pachatele jsou zohledňovány **reálné** možnosti v této oblasti, tj. kolik by vzhledem ke svým poměrům mohl vydělávat. Peněžitý trest by neměl mít konfiskační charakter. Při změně výdělečných možností odsouzeného soud pak stanoví novou výši denní sazby, ovšem **nikoli** v případě, že si pachatel toto zhoršení způsobil úmyslně.

U **náhradního trestu** odnětí svobody je v Rakousku stanoveno fixní propojení výše peněžitého trestu a výše náhradního trestu odnětí svobody – to český TZ neumožňuje a je tak docela dobře možné, že u stejně vysokého peněžitého trestu budou soudy ukládat náhradní trest odnětí svobody v jiné výměře. Lze tedy de lege ferenda zavedení takového jednoznačného **přepočtového** pravidla doporučit.¹³⁴

¹³⁴ ŠČERBA, F. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 1.vyd. Praha:Leges, 2011, str. 287-292.

13 ZÁVĚR

V diplomové práci jsem se pokusila nejprve osvětlit problematiku trestu, jeho účelu, postavení majetkových trestů v systému trestů a zdůraznit alternativní povahu těchto sankcí. Následovala kapitola o historii trestání pachatelů na majetku, ze které vyplynula tradiční povaha těchto trestů a moderní trend upouštění od trestů odnětí svobody a hledání nových možností sankcí, které budou lépe plnit svůj účel v moderní společnosti. Nejobsáhlejší kapitolu práce jsem věnovala charakteristice jednotlivých majetkových trestů, které české trestní právo nabízí – propadnutí majetku, peněžité trest, propadnutí věci – a podmínkám jejich uložení a výkonu. Součástí bylo i ochranné opatření zabránění věci. V dalších částech jsem se zaměřila na majetkové tresty ukládané právníky osobám, mladistvým a také na postavení poškozeného v trestním řízení v souvislosti s uložením majetkového trestu pachateli trestného činu, kterým byla způsobena újma. Dále je součástí práce statistika ukládání zejména peněžitého trestu a dále pro další soudní praxi důležité poznatky o současném uplatňování majetkových trestů, jejich negativech a pozitivních a především možnostech zlepšení zákonné úpravy de lege ferenda. Nakonec jsem se pokusila poukázat na zajímavé aspekty trestání pachatelů na majetku v zahraničí, a to v Německu, ve Finsku a v Rakousku. Z tohoto drobného pohledu za hranice ČR vyplynuly některé možnosti zlepšení české právní úpravy a především velmi nízký počet ukládání zejména peněžitého trestu v ČR ve srovnání s jinými evropskými zeměmi.

Cílem této diplomové práce bylo, mimo jiné, přesvědčit její čtenáře o tom, že majetkové tresty v českém trestním právu mají mnohem větší možnosti uplatnění a uvedení do praxe než jak se zdá ze statistik jejich ukládání v posledních letech. Nasvědčují tomu nejen zákonné možnosti, které nejsou v žádném případě využívány tak, jak by tyto tresty zasluhovaly, ale především v porovnání se zahraničím jejich nedocení jako alternativy k trestu odnětí svobody. Zároveň jsem na základě výše uvedených dat zjistila, že soudy aplikují majetkové tresty značně rozdílně, neregulárně, a to především v oblasti peněžitého trestu. Tato situace je značně neuspokojivá a do budoucna lze doporučit větší míru snahy, především ze strany státu, osvětlit soudům i širší veřejnosti potřebu využívat majetkových trestů více než doposud, a to v zájmu všech zúčastněných.

Jak vyplývá ze zmíněných výzkumů, zejména u peněžitého trestu jsou v soudní praxi trvale opomíjeny možnosti jeho výměry a dostatečné zjišťování informací o majetkových a osobních poměrech pachatelů. Zahraniční vzory trestání pachatelů na majetku nabízejí řadu zajímavých zkušeností ke zlepšení české soudní praxe, zejména bych vyzdvihla schopnost dosáhnout nižšího počtu ukládaných trestů odnětí svobody za pomoci peněžitého trestu a dále některé podněty ke stanovování jeho výměry.

Z diplomové práce tak vyplývají některá možná doporučení *de lege ferenda*, která by mohla přispět ke snížení počtu trestů odnětí svobody, lepšímu porozumění a přístupu k ukládání majetkových trestů a k potřebným úpravám v zákonných ustanoveních. Hlavně se jedná o podporu celkové myšlenky vyššího ukládání majetkových trestů tam, kde je to podle zákonných podmínek možné a vytvoření podmínek pro samotné soudce, aby k tomuto měli dostatečné podklady – ať už se jedná o lepší spolupráci s policejními orgány a dalšími institucemi, které by mohly poskytovat údaje o majetkových poměrech pachatelů, a nebo o pomoc ze strany státu v podobě příruček, podpůrných materiálů apod.

V oblasti sankcionování právnických osob se z hlediska majetkových trestů jeví dosavadní praxe jako adekvátní v tom smyslu, že stoupá počet majetkových trestů, které jsou jim ukládány. Naopak poněkud znepokojivě působí výše peněžitých trestů, které podle mého názoru rozhodně neodpovídají požadavku generální a individuální prevence. Dosavadní výzkumy však jsou pouze na začátku, zákon je účinný sotva tři roky, a proto ještě není k podrobné analýze dostatek prostoru, ale obávám se, že praxe bude v budoucnu podobná té na poli majetkových trestů ukládaných podle TZ.

Z předložených faktů vyplývá, že aby se Česká republika zařadila mezi státy, které umí dobře aplikovat majetkové tresty, je třeba soustavné snahy ze strany všech zúčastněných – zákonodárců, kteří by přispěli k takové zákonné úpravě, která ukládání takových trestů lépe umožní, a pak soudů, státních zástupců a policejních orgánů, aby plnili svou roli do té míry, do jaké je to očekáváno od jejich funkce. Především je z jejich strany nezbytná snaha inovovat své přístupy tak, jak dochází ke změnám v právní úpravě. Nezbytvá tedy než doporučit nejen změny v právní úpravě, ale také v přístupu těch, kteří mohou situaci na poli majetkových trestů pozitivně ovlivnit.

SEZNAM LITERATURY

Učebnice, monografie, sborníky

CÍSAŘOVÁ, D.; FENYK, J.; GŘIVNA, T. Trestní právo procesní. 5.vyd. Praha:ASPI, 2008, 824 s.

FENYK, J. a kol. Rozhodnutí a stanoviska k trestnímu řádu 1918-2004. Praha:C.H.Beck, 2004, 1159 s.

FENYK, J.; HÁJEK, R.; STRÍŽ, I.; Polák P. Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou, 1. díl. Praha:Linde, 2010, 1317 s.

GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. A kol. *Kriminologie*. 4. vyd. Praha:Wolters Kluwer, 2014, 536 s.

GŘIVNA, T. Trestní právo hmotné. Judikatura k obecné a zvláštní části. 2., aktualiz. vyd. Praha:Wolters Kluwer, 2010, 311 s.

JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část. 3.vyd. Praha:Leges, 2013, 968 s.

JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo procesní. 3. aktualiz.vyd. Praha: Leges, 2013, 864 s.

KLABOUC, J. Staré české soudnictví – Jak se dříve soudívalo. Praha: Orbis, 1967, 417 s.

KUKLÍK, J. a kol. Vývoj československého práva 1945-1989. 1.vyd. Praha:Linde, 2008, 727 s.

LATA, J. Účel a smysl trestu. 1.vyd. Praha:LexisNexis, 2007, 114 s.

LYONS, L. Historie trestu. Justiční tresty od dávných dob po současnost. Praha: Svojtka and Co., 2004, 199 s.

MALÝ, K. Dějiny českého a česko-slovenského práva do roku 1945. Praha: Linde, 1999, 640 s.

- MALÝ, K. Trestní právo v Čechách 15.-16. století. Praha: UK 1989, 262 s.
- NOVOTNÝ, F. a kol. Trestní zákoník 2010. 1.vyd. Praha:EUROUNION Praha, 2010, 838 s.
- NOVOTNÝ, O. a kol. Trestní právo hmotné. I. Obecná část. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2000, 393 s.
- NOVOTNÝ, O.; VANDUCHOVÁ, M.; ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné : Obecná část. 6. rozš. vyd. Praha:Wolters Kluwer, 2010, 584 s.
- Policejní akademie České republiky, Katedra kriminální policie. Výnosy z trestné činnosti, jejich odhalování, identifikace a možnosti jejich odčerpání: sborník studií. Praha: Scientia, 2010, 207 s.
- SCHEINOST, M. a kol. Sankční politika pohledem praxe. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014, 170 s.
- SCHEINOST, M.; HÁKOVÁ, L.; HUMALÁKOVÁ, J.; KOTULAN, P.; ROZUM, J.; TOMÁŠEK J. & VLACH J. Trestní sankce a jejich odraz v praxi, tisku a názorech veřejnosti. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2013, 137 s.
- SOLNAŘ, V.; FENYK, J.; CÍSAŘOVÁ, D.; VANDUCHOVÁ, M. Systém českého trestního práva. Vyd. 1. Praha : Novatrix, 2009, 157, 202, 283 s.
- SOTOLÁŘ, A.; PÚRY, F.; ŠÁMAL, P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. 1. vyd. Praha:C.H.Beck, 2000, 468 str.
- ŠÁMAL, P. a kol. Trestní právo hmotné. 7. vyd. Praha:Wolters Kluwer, 2014, 1040 s.
- ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2009, 1287 s.
- ŠČERBA, F. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 1. Praha:Leges, 2011, 416 s.
- VANDUCHOVÁ, M.: K možnostem snížení vězeňské populace. In: Na křižovatkách práva. Pocta Janu Musilovi k 70. narozeninám. 1.vyd. Praha:C.H.Beck, 2011, 537 s.

VANDUCHOVÁ, M. Peněžitý trest – praxí nedocenená alternativa trestu odnětí svobody? In: Vanduchová, M.; GRIVNA, T. Pocta Otovi Novotnému k 80.narozeninám. Praha: ASPI, 2008, 491 s.

Vybrané problémy sankční politiky: Česká republika. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005. 198 s.

Zhodnocení praxe soudů v oblasti ukládání a výkonu vybraných trestních sankcí v letech 2010 a 2011 publ. pod č. 9/2014.

Časopisy, odborné články

DRÁPAL, J.: *(Ne)fungující peněžitý trest a majetkové poměry pachatele*. Studentská vědecká odborná činnost. 2015.

KRÁL, V. *K podmínkám ukládání trestu propadnutí majetku a k účinnosti zajištění majetku v trestním řízení*. Trestněprávní revue, 2002, č. 10.

POKORNÝ, M. *K problematice uložení trestu propadnutí věci*. Trestněprávní revue, 2003, č. 8.

SOUKUP, P. *Peněžitý trest*. Trestní právo, 2007, č. 9.

VANDUCHOVÁ, M. *O systému trestů*. ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE – IURIDICA. 2006, č. 4.

Právní předpisy

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon

Zákon č. 50/1923 Sb., trestní zákon

Trestní zákon č. 117 z roku 1852 ř.z.

Judikatura

ÚS 47/1998

R 76/1952

R 69/1953

R 60/1956

R 46/1961

R 16/1966

R 22/1977 – II.

R 38/1977 – III.

R 45/1980

R 41/1981

R 51/1988 – I.

R 13/1994

R 51/1994

R 4/1998

R 25/2000 – II.

R 48/2006 – II.

1 Tz 53/1959 – Nejvyšší soud

Internetové zdroje

Česká justice, <http://www.ceska-justice.cz>

Důvodová zpráva k zákonu č. 86/2015 Sb., <http://www.psp.cz>

Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb., <http://www.psp.cz>

Informace o stavu a složení vězněných osob, <http://www.vzcr.cz>

Statistické ročenky, Ministerstvo vnitra ČR, <http://www.mvcr.cz>

Statistická ročenka Vězeňské služby ČR, <http://www.vzcr.cz>

<http://www.epravo.cz>

RESUMÉ

Diplomová práce zkoumá majetkové tresty v české právní úpravě, a to z hlediska jejich zákonné úpravy, ale i uplatňování v praxi. Jejím cílem je tresty, které pachatelům přinášejí újmu na jejich majetkových zájmech, definovat, popsat podmínky pro jejich uložení a výkon a zároveň charakterizovat vývoj v jejich ukládání, a to i z hlediska statistických dat. Konečně si autorka klade za cíl poukázat na možnosti, které by v praxi přinesly vyšší míru využití majetkových trestů. V práci jsou zahrnuty také vybrané aspekty majetkových trestů v zahraničí se záměrem čerpat inspiraci tam, kde jsou tyto druhy trestů běžnou alternativou nepodmíněného trestu odnětí svobody.

Práce se nejdříve zabývá definicí trestu, jeho účelu, postavení v systému trestů, následuje kapitola o historickém trestání pachatelů na majetku. Nejrozsáhlejší část práce tvoří rozbor jednotlivých majetkových trestů – propadnutí majetku, peněžitého trestu, trestu propadnutí věci – a ochranného opatření zabránění věci. U každého z těchto institutů jsou popsány podmínky jejich uložení a výkonu. Následují kapitoly o majetkových trestech pro právnické osoby, opatřeních týkajících se majetku pro mladistvé a také kapitola o postavení poškozeného při uložení majetkového trestu pachateli. Poslední třetina práce je věnována rozboru statistických dat týkajících se ukládání majetkových trestů a zhodnocení jejich praktického dopadu na soudní praxi. Autorka se také pokusila skrze uvedené výzkumy vymezit pozitiva a negativa v ukládání těchto trestů v ČR. Poslední kapitola práce tvoří vybrané aspekty zahraničních právních úprav majetkových trestů se záměrem upozornit na možnosti, které by mohly pro český právní řád být inspirací.

Z diplomové práce vyplývá, že majetkové tresty jsou nedostatečně využívanou možností trestání a v praxi by bylo vhodné zdůrazňovat potřebu jejich vyššího využívání, především z hlediska snižování vězeňské populace. Statistika využívání propadnutí majetku, peněžitého trestu i propadnutí věci dokládá, na rozdíl od té zahraniční, že v české soudní praxi se zatím nepodařilo prosadit větší množství jejich ukládání, a to na úkor jejich potenciálu.

ABSTRACT

The diploma thesis examines the property penalties in the Czech legislation and in terms of their legal provisions, but also the application of the practice. Its aim is to criminal penalties, which the perpetrators bring harm to their property interests, define, describe the conditions for their storage and performance and also to characterize development in their store, and even in terms of statistical data. Finally, the author aims to point out the options, which would in practice have brought a higher level of use of the property penalties. In the work are also included selected aspects of property records abroad with the intention to draw inspiration, where there are these kinds of punishments the normal alternative to unconditional imprisonment.

The work deals with the definition of punishment, its purpose, the position in the system of penalties, followed by a chapter on the historical punishment of offenders. The largest part of the work consists of an analysis of individual securities sentencing - confiscation of property, financial penalty, forfeiture of things – and the protective measures - detainer. For each of these institutes are described the conditions for their storage and performance. The following are the chapter on property sanctions for legal persons, the measures relating to assets for minors and also a chapter on the position of the injured party to save the property punishment offenders. The last third of the work is devoted to the analysis of statistical data relating to the storage of property records and the assessment of their practical impact on judicial practice. The author also tried through research to define the positives mentioned and negatives in the store these records in the Czech Republic. The last chapter of the work consists of selected aspects of the foreign legislation of property records with the intention of drawing attention to the possibility that they could for the Czech legal order to be the inspiration.

The thesis shows that property penalties are insufficiently used options and, in practice, it would be appropriate to emphasize the need for their use of higher, especially in terms of reducing the prison population. Statistics on the use of property punishments illustrates, unlike the foreign, that in the Czech judicial practice has so far failed to push through a greater amount of their store, at the expense of their potential.

NÁZEV DIPLOMOVÉ PRÁCE V ANGLICKÉM JAZYCE

Property punishments in czech criminal law

KLÍČOVÁ SLOVA

Propadnutí majetku

Peněžitý trest

Propadnutí věci

KLÍČOVÁ SLOVA V ANGLICKÉM JAZYCE

Confiscation of property

Financial penalty

Forfeiture of thing